STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04996

SHTURM UN DRANG

Mosheh Eli Vulfahrt

Permanent preservation of this book was made possible
by Glen & Marcia Weisbrod
in honor of
Shirley Weisbrod

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פערלאג: „מיין מוזע“

שטורם און דראנג

(יוגענד שטימונגען)

ערסטע עפאכע

פון

משה אלי וואולפאדרם.

ערשטע אויפלאגע.

ליבוי - לאטוויא
.1921

געדרוקט ביי א. גוטטאן ליבוי, העלענעשטר. 8.

מיט האמערס פון גלייבען, צושמיעד זיינע אייזענס,
זיי גובר, די קעסטען פון זינד״
די נאטור וועט דיר וויגען און זינגען איהר ניגון,
פון צערטליכע אמונה, ווי א מוטער איהר קינד!

מ. א. וואלפאהרט.

ביינקשאפט!

(שטימונג)

אין גאטטעס בייזע קללה, האט מיך ווי אדונער געטראפען! דער פערכישופטער שטן, האט אויף מיך די גיפטיגע שלאנג אנגערייצט! וועלכע האט זיך אוש אין דער נשמה פערגנבט און דארט איהר גיפט מיט נצחון געשפריצט. און נאך און נאך הונגריגע הייסעריקען האב׳ן אויף יציאת נשמה געווארט.

* * *

און ווי שטארק דער שטן איז געווען — נאך שטארקער בין איך אין דער יוגענד געווען.

און לאנג האט די מלחמה אנגעדויערט — — — זיך ווי א גיבור מיטן אייזערנעם פאנצער בעגורט, וואס איז נאך אייפען הארצען, פון פריהעסטען יוגענד געלעגען — דער גלויבען — וואס איז ווי דער שטארקער פעלז, פון ברעג ים, געזעסען. וואס נישט קיין שטורמען, נישט די ריעזיגע חוואליעס האבען אים פון ארט גערובט רירען. דערמיט האב איך מיר ווי אבארג, געגען שונא געשטעלט.

נאר גאנצע טעג, און נעכט, האט דער שונא פון גלייבען, מיך געלויערט. טיעף אין מיר, ארום מיר. איז דער פיינד געלעגען. אויף יעדען טריט. ביי דעם שיין פון לעבען, האט ער מיך, אויף מלחמה ארויסגערופען!

און מיט כח, האט ער מיך אלץ נישט בעזיגט * * נאך פארכישופט, פארשיכורט, און פארבלענדעט, מיט נארישע פערטאוהטע בילדער פון לעבען, האט ער מיך, אין זיין נעטץ, פארנארט, און איך דאס שוכל געריבט —

דער פעלז, אייף שטיקלעך צופראָכען, דעם פאַנצער, צו אַש געמאַכט, צום שטן פאַר אקרבן געפאַלען און טרייב מיך אומעט, נע ונד מיט אפרעמד — הארץ — וואָס געהערט נישט אָן מיר אויף דער בלאָסער וועלט. — — — ווייל דער אומגליקליכער קין אייף דער ערד, איז דער, ווער עס פערליִרט דעם וואורצעל פון זיין גלייבען! ווער עס פערקריִמט דעם וועג, וואָס פיִהרט צו גאָט! דען אָהנע גאָט און גלייבען, מוסטו דיין אינערע נשמה-פיהלען, — מענש, — אייפגעבען.

דען אָהנע גאָט און גלייבען, איז נישט פאַרהאַן קיין יסוד פון לעבען, איז גאָט ביי דיר אין הארץ איינמאָל געוועסען, קענסטו אהין דעם נישט לעבען. איבעראל וואו דו געהסט, וואו דו קומסט, וועהסטו וואָס דיר פעהלט. ביסט דו זוערסט זיך איבער דער וועלט, ווי א בעטלער מווען לאָזען, פון טיר, צו טיר, פון שוועל, צו שוועל נדבות פאַר דיין קראַנקען גייסט, אויסבעטלען.

און אז דו וועסט אמאָל דיינע אלטע חברים בעגעגנען, וואָס ליוכט ביי זיי די אייגען, פון הימלישען פרייד, וואָס שיינט ביי זיי דאָס פּנים, פון געטליכע שכינה, דאַן וועסטו שמאַכטען, זוכען נאָך דיין אלטען גליק.

נאָר צו שפעט! דען שלאַפלאָז ווערען דיינע נעכט זיין — און צומוטשעט דיינע טעג, ווייל דיין גייסט איז פוסט. דיין הארץ בעפלעקט.

דיין חבר איז די גיפטיגע שלאַנג, וועלכע ציהט דיך, וועלכע רעדט דיך, צו אנדערע וועלטען, צו אנדערע שיינקייטען אין, וואָס גאָט האָט פערזאָגט.

* * *

„מיין בעטריבטעם קינד, ווען דוא ביסט יונג, גיי ארויס אין גאָס, און נעם א האַק, און שנייד דעם קאָפּ! פון די גיפטיגע שלאַנג אראָפּ"

„די שלאַנג איז נאָך שלאָפער פון דיר"

האָמעל 1918

מ. א. וואלמאדרם.

יוגענד־צער!

אין דער פריהעסטער צייט פון דיין בליהענדען יוגענד — וועט דער שווערסטער טאָג פון דיין לעבען קומען, וואו די וועסט דעם פאין, פון דער גאנצער וועלט, פיהלען.

די טיעפסטע ליידען, פון גאָטס כעס אָדער גאָטס ווילען, וועסטו אין דיין פערוויטאָגט הארץ אויסטראָגען, און קיינעם וועסטו, דיין וואונדיגע ברענענדע ליידען, נישט אויסזאָגען קעננען — ווי א שלאנג וועסט זיך קייקלען פון צער און קיינעם וועט דיין וויטאָג נישט ארען, קיינער וועט קיין זאלב פאר דיין וואונד נישט געפינען.

און ווי א פערוואונדעטע חיה, וואָס לייפט אומעט פון איין ביים, צום צווייטען, איינצושטיקען מיט געוואלד, איהרע אָפענע פליסיגע וואונדען, און צורייסט זיך נאָך מעהר, און בלוטיגט נאָך מעהר, אזוי וועסטו, מיט דיין אָפענעם וואונד אין הארצען, אומלייפען, פון איין אָרט, צום צווייטען, פון איינעם צום אנדערען און וועסט זיך נאָך מעהר צער פערשאפען.

ווייל גאָט אליין, האָט דיך מיט דאָס וואָרט, יוגענד-ליידען-פערשאָלטען.

עלענד! איינזאם וועסטו מיט דיין צער בלייבען, אזוי ווי דאָס אָרימע שעפעל, וואָס האָט איר פאסטוך פערלארען — און אין די ווייטע וויסטע פערבלאָנדושעטע האָפנונגסלאָז! אָהן א שום ישועה — אזוי ווי דער פישער, וואָס איז געבליבען נאָך א שטורם-ווינד, אויפן ווייטען ים, אויף איינאיינציגען ברעט פון זיין צושטעטערט שיפעל, און קעמפט און ראנגעלט זיך פארן לעבען, אזוי וועסטו מוזען קעמפען מיט דיין לעבען, וועלכע ראנגעלט זיך מיט דיין אינערען „איך-

ווייל די שוועסטע צייט פאר דיין נשמה איז די יוגענד! וועלכע פייניגט און פלאָגט דיינע נאאיווע מחשבות-

און מענשליכע פערלאנגען ביזט צום וואהנזין. — — — — — — — — —

נאך ערגער פאר דעם בעטלער, וועלכע געהט נדבות קלייבען בעטלען פון טיר, צו טיר, פון שוועל, צו שוועל, ער וועט חאטש אויסבעטען. א שטיקעל טרוקען ברויט, פאר זיין הונגעריגען גוף, א שטיקעל שמאטע, פאה א בגד, ערגעץ א שטיין, אדער ערגעץ א שוועל, זיין מידען קאפ אבצורוהען.

אבער פאר דיין ארימקייט, פאר דיינע לידען, וועסטו קיין ברעקעל ישועה נישט געפינען „ווייל פאר דעם צער פון דער נשמה, איז קיין רפואה נישט פארהאן" און ווען דו וועסט זיך, נאך נעהענטער צוקוקען, און וועסט אלעבענדיגעם געשטאלט (נישט דיין געשלעכט) באגעגנען, וועלכע וועט דיר ווי א שטן נאכגעהן, און רייצען און פייניגען דיינע אינגסטע געפיהלען ביזט זי וועט פון דיר — די נשמה נעהמען, און דיין גוף פאר איר שטרונדיגע ליעבע, פאר א קנעכט עס אבקייפען. . . .

דיין גאנצען מענש אין דיר צושמעטערן און דיר ווי מטורף אין די עלמות הדמיון לאזען און טאג און נאכט זיך קייקלען אין ספק — (דיר וועט זיך דאכטען עס איז ליעבע). דאן וועט דיין ערגסטער טאג פון דיין לעבען זיין — דען ג' אליין האט דיך מיט דאס ווארט „יוגענד" יידען פערשאלטען.

ליבוי 1917.

* * *

ווער איז דער אמת׳ר זיווג?

מ. א. וואולפאהרט. (אמעשלה)

יעדער איינציגער דורכפאהרער דורך דער דאויגער שטעדטעלקען מיט ארוהיגען געוויסען בעהויפטען או דער דרויסענדיגער וויעדפון איהר איז פול מיט עשירות פון דער פרעכטיגער לעבעדיגער נאטור.

עפעס געהיימניספול זעהט אויס דאס שטעדרעל אוועקגעווארפען הינטער טייכען, וועלדער. און לאנקעס. נאר נאך געהיימניס

פולער און אינטערעסאנטער איז דער לעבען פון דעם אינעווייניג גופא.

שיין ביין אראבשטייגען אייפן נידעריקען געלבען וואקואלכעל זיך ארויפועצענדיג אויף אברהמל בעל הגעלה'ס פאסט וואגען וועלכער עס ציט נעבען א אלטע קלאטשקע מיט א איינגעבייגענעם רוקען, וועלכע שטייט אגב שיין פון כמה יאהרען אברהמל בעל הגעלה'ן אין שליחות פון פאיעזד צום שטעדטעל, און פון שטעדטעל צום פאיעזד, וועט איהר זעהן או איך בין אייך נישט מגזם, דא וועט איהר זעהן אז איהר מוזט דורכפאהרען שיינע עטליכע שעה אנגעדיכטען שטילען בירקען-וואלד, פון דארטען ציהען זיך בערג אוש אין די וואלקענס, פון וויטען הערט איהר דאס שטיפען פון דער ברייטער עזערע, וועלכע צוגייט זיך אין פערשידענע טייכלעך וואו דאס איז אגב איניקה פאר עטליכע וואסער מיהלען אין דעם אומגעגענד, אייך א ליבע זון פון אייבען ווארפט אראב א שמייכעל, איהר הסכם אויף חן, נאטור, און צופרידענהייט.

* * *

דאס שטעדטעל באשטיידט פון דריי גאסען, די שול גאס, יאטקע גאס, און שאסיי גאס, די הייזער נידעריגע אלטע פארצייטיגע, די געוועלבער מייסט אין די קעלערס פאגראבען.

קיין רב איז אין שטעדטעל נישט געוועזען, צוליב אצואה נאך אדיין איז יא געוועזען, געוויינט האט ער אין שול גאס נישט וויט פון בית המדרש, און אין איין שכנות מיט לייבע דרדקי, (מלמד), דער דיין, האט אטעכטערל מרים געהאט, וועלכע איז געוועזען באשאנקען פון ג' מיט אגוט און ווייך הארצ, שווארצע חנודיגע יודישע אייגען. א חכמה און א כשר קינד, און געטראגען האט זי א פנים מעהר אין זיך, ווי דאס ארויסצורעדען.

די אונענדליך הייסע ליעבע צו תורה און צום הימעל פון איהר אלטען טאטען, איז אפנים איבערגעאנגען ווי אמסורת בירושה צו

זיין איינציגע טאכטער מרים. נאר נישט צו תורה, און נישט צום הימל — ווייל דאס האט ער זיין טאכטער נישט געלערנט. נאר ליבע צו עפעס אירדישעס. — — — — —

נאך שטיל באהאלטען און פארגנבט, איז ביי איהר פון קינדהייט מיט טיליאנען פלאמען די ליעבע געוואקסען, צו זייער יונגען שכן (אייך א בן יחיד) אליעזור, ליבל דרדקים זון.

עליעזור, א בלאסער א פערחלומטער בחור, א הייכער מיט א שטאלצען גאנג, געהייסען האט עס, אז ער לערנט אין קלויז מיט די ישיבה לייט צוזאמען, נאר מעהרער אבער האט ער זיין צייט פערבראכט אין נאשען פון עפעס פרעמד פארבאטענע ביכלעך, זיך געלערנט בשתיקה גויש, פיל געהאלפען דאצו האט אים מרים, באקענט איהם מיט דעם גוישען לעהרער בגנבה. גענומען פאר איהם ביכער בשתיקה פון אפטייקערס טאכטער, אויסהעלפען איהם פון פאטע מאמען אמאל אין א נייט — — —

2 נשמות וואס האבען זיך גוט איינע די אנדערע פערשטאנען און עפשער איז דער גאנצער „לערנען זיך" געווען, נאר לשם מרימל — — —

און צוליעב די שטומע באהאלטענע ליבע צום זוהן, האט מאנכעס מאל מרים ל זיך, ארויסגעציינט פאר שרה הינדע (לייבל דרדקס ווייב), ווי א אייגענע טאכטער. שרה הינדע איז אפט קראנק געווען, געליטען נישט פארקיינעם געדאכט עפעס אייף דריי מחלאות, מרימל האט איר דאן באדינט, אזוי ווי א אייגענע מאמען, און געהייסען האט עס אין שטוב, ביי איהר מאמען, לפנים פון גוט הארץ וועגען.

און אזוי זייען יאהרען פערגאנגען, אליעזור האט זיך פון שטאדט. אין מיטען נאכט אוועקגעגנבט, ערגעץ איבער דער גרענץ אין א דאקטאר-שול זיך לערנען, און פאר דער גאנצער צייט, האט ער אפנים דאך נישט אן מרימל׳ דיינס פערגעסען, און מענשען דערצעהלען

אַז איהר פלעגט ער אָפט בריעף שרייבען, נישט אויפן מאָט'נס אדרעס.

און געוואקסען איז דאן די ליעבע נאָך מעהר, נאָך שטארקער.

* * *

אַז ער איז צוריקגעקומען שוין אגעענדיגטער, האָט ער אלץ אָהן טרימל נישט פארגעסען, אין די לענגסטע ווינטערדיגע נעכט, האָט ער שטום מיט איהר צוזאַמען די אָווענדען פערבראַכט, און מטלה האָבען לייטען נישט אויפגעהערט צו ריידען וועגען זיי, און זיך ארומצוטראָגען מיט זיי...... נאָר חתונה געהאַט האָט ער דווקא נישט פאר איהר, נאָר פאר פנחס פאַראַטשיקס איינציגע טעכטערל, וואו איז אין וויט שאָל, האָט מען איהר געלערנט, און פון דער אנדערער זייט, גאָלד. פנחס פראַטשיק, האָט געהאַט אשם מיט זיין גרויס עשירות, האָט געהאַט גרויס בעקאנטשאַפט מיט נאטשאלסטווא.

און ממלא האָט ער דעם אידים דעם דאָקטאָר, אריינגעגעבען אין נדן, דעם טיטעל פון „אויעזדנעם-ווראַטש“.

לכתחילה זיינען ביי טרימל פון טאָג, איינגעפאלען די באַקען, צונקער געוואָרען אונטער די אויגן, בלאַסער, עינגעקארטשטער, געוואָרען דאָס פנים — עפּעס סמנים פון גראָהע האָר אײלן זיך אויפן קאָפּ.

נאָר געפרעגט האָט עס איהר קיינער נישט און פארשטאַנען אָבער האָבען עס אלע — —

טרימל האָט נישט חתונה געהאַט, און איז פאר לייטען א אלטע מיידעל געבליבען — אָבער נאָר פאר לייטען—אָבער נישט פאר זיך— דען טיעף אין זיך פאר איהר נשמה האָט זי יא! חתונה געהאַט— און טאַקע מיט איהם — האָבען קלעזמער געשפּילט אויף זיין חתונה— האָט זיך איהר געדאכט דאָס שפּילט מען פון איהרטוועגן — האָבען מחותנים א קאָרעאָר געטאַנצט—האָט זיך איהר געדאַכט דאָס טאַנצט

מען פאר איהרטוועגען, ווייל מיט דער נשמה האט זי מיט איהם געלעבט — איז אין א צייט ארום זיין ווייב שוואנגער געוואָרן האט זי די שמערצען געשפירט — האט מען איהר געזאָגט, אז עס איז א זון געבאָרען געוואָרען, האט זיך איהר געדאכט אז נו איז זי שיין נישט מעהר עלענד, זי האט שיין א קינד — — —

ווייל פון יאָהרען לאנג, האט זי אין דער מחשבה נאָר מיט איהם געלעבט, און רעכט האט זי געהאט צוטראכטען, אז זי לעבט היינט אייך מיט איהם, אין דער מעשה.

די גאָלד, די זילבער, די בריליאנטען, פאר וואס אליעזר האט זיין גוף פארקייפט, האבען נישט געהאט די ממשלה אייף די טיעפסטע געפילען פון מרימלס נשמה.

אליעזר האט נאָר א געשעפט געמאכט, ווי אלע געשעפטען, מיט דער נשמה אבער, איז זי, די איינציגע, וואס לעבט, ליידט, און פרייט זיך מיט איהם, אלעס וואס קומט ארוים פון איהם, וואס האט מיט איהם צו טהון, געהערט אן איהר, לעבט מיט איהר. . . .

ווייל די ביינקשאפט, צער, פון גייסט! דיקטירען אונז מענשען דאס לעבען....! און אט אזוי האט מרימל ביזט אייניקלעך דערלעבט, נאָר אלץ אין דער מחשבה — פאנטאזיע —

און ער, טאקע אין דער מעשה, אבער מיט א פרעמד ווייב, — פרעמדע קינדער — פרעמדע מהשבות.

רבש״ע ווער איז דאָ, דער אמתר זיווג?

גאט, מענש און נאטור!

(פון אמונה בעגריפען)

מ. א. וואלפאהרט.

גאנצע נעכט געוואכט, געבלאנזעט און געזוכט, די טעג ווי מטורף אומגעגאנגען, געזוכט דעם גרונד פון גאט, געפיהל, פון העכערן געדאנק —

און נאָך פִיעל מִיה, האָט דאָס דִינגע שׂכל פון מענשענס געהירן, ענטדעקט, דִי יסודות פון הארץ און נשמה.

דער פערשטאנד האָט רעאגִירט אִיבּער אלעס, דאָס ערסטע האָט ער אונז אגאָט געשאפען, און האָט דערבּיי ערקלערט, אז דִי מאכט פון גאָט, לִיגט בּיי יעדען אִין הארץ, און דִי קראפט פון ג׳, לִיגט אִין דער נשמה.

דאָס הייסט אז יעדער טראָגט אומעט זיין גאָט, בּיי זִיך אִין הארצען.

אִין פלוג דאכט זִיך לאָגִיש גענוג, אגלייכע הורמאנִישע אייפּפאסונג, גאָט, מענש, נשמה.

* * *

און אזוי זייען יאָהרען פערפלאָסען, וואו דער מענש אִיז ארומגעגאנגען, און האָט זִיך ארומגעטראָגען מִיט דעם געדאנק, מִיט זיין גאָט אִין הארצען — אז דִי געטלִיכע מאכט, אִיז דאָס, וואָס ער פִיהלט און אִיבּערלעבּט, מִיט זיין נשמה, אז דער הונגערִיגער שטרעקט זיין האנד אויס, און בּעט זיין נדבה, מוז דאמאָלס דִי נשמה מִיטליידען, מִיטפִיהלען, — — — — — —

און אִיהם מִיטהעלפען — דאָס הייסט, ווייל דאָס הארץ, ווייל זיין אינערער גאָט, הייסט רחמנות האָבּען אויף אלעם לעבּענדע, און בּאפעהלט אִיהם, צו העלפען.

און בּיי יעדען מִיטגעפִיהל, האָט געמוזט אנייער גאָט בּאשאפען ווערען, וועלכע זאָל בּאפעהלען זיין געזעטץ. — — —

אִיך, און גאָט, גאָט, און אִיך, דאָס אִיז איינס, אָט אִין מִיר, טִיעף אִין זִיך, לִיגט דער ג׳ בּאהאלטען — קיין גרעסערע פאָרשטעלונגען, פון אהעכערע אייבִּיגע געטלִיכע קראפט, האָבּען דִי מענשען אִיבּער ג׳, זִיך נִישט געוואָלט מאכען.

און אזוי האָבּען געקענט יאָהרען פארגיין, ווי דִי מענשען האָבּען זִיך געקענט גליקליך, העכסט יושרדִיג, לעבּען, אז דער אמת-

גאט וואס זיצט אייבען, וואלט טאקע געקענט אפשר צופרידען זיין, און מודא זיין, אז די מענשען האבען צו דאס העכסטע געטליכע אידיאלער מדרגה דערגרייכט — — —

נאר געטער בלייבען געטער, און מענשען בלייבען נישט חז מענשען. — — — — — — — — — — — — —

דער מענש האט מיט דעם געמוזט דורך פערשידענע שיכטען וועלט וואנדערן.

ער האט גיפטיגע שלאנגען, ווילדע טיערע, חיות, שמוציגע פערתאויהטע וונת, בעגעגנעט, וועלכע האבען גערייצט, פארנארט, פארבלענדט, זיינע אייגען, און האבען דאס מענשליכע, דאס קערפערליכע. אין איהם געוועקט. — — —

דאס אייסערליכע שמוציגע לעבן פון דרויסען, האבען די אינערע שיינקייטען פון מענשען גערויבט, און האט אפילו באוויזען, אז זי קען די מאכט פון זין גאט פון איהם רויבען. שלעכט, פארדארבען, ריקזיכטלאז, וואלוועל פרעמדענס בלוט פון דעם צווייטען, איז ביין מענשען געווארען, — און ווער רעדט נאך פון רחמנות, איף דעם הונגעריגען צו האבען.

און, אזוי איז דער גאט וועלכע די מענשען האבען איהם איינגבאגרענעצט, מיט דעם אייגענעם יושר פון וויער הארץ, צושמעטערט געווארען, אין די מענשען, זייען חיות געווארען.

* * *

אט דאס איז דער אונטערשיד, פון די מענשען אידעאליסטען, וועלכע מיינען, און זייען יוצא מיט דעם גאט, וועלכע באצייכענען דאס אייף גוט גליק, „דעם יושר פון וויער הארץ”. ביסט די מענשען, וועלכע פארשטייען די גאטהייט, אלס איינציגען גלייכען אייביגען, און העכסטען כח, פון דער וועלט.

ליבוי 1918

מ. א. וואלפאדרט.

האפפנונגסלאז!

(רעקלעמאציאן)

אָ! גרייסער שטארקער אלמעכטיגער גאט, שעפער דער הימעל און וועלט! מענש, און נאטור,!

די האָסט מיך מיט אהאַרץ פערשאַלטען און דיין שטארקסטען פאַין אין מיין גייסט געשלאָגען —

לויט) עפעס אָמין וואהנזין און יאוש, האט מיך פון שטאדט און מענש פעריאגט, און א איינזאמער צו די שטומע פעלזען פון ברעג ים בין איך אוועק, איך בין אוועק פון דארט, וואו עס איז קיין מיטלייד,! קיין געפיעל קיין אמת, נישט פארהאן!

לויט) איך בין אוועק פון דארט, וואו די שטארקע, די גערעכטע, נאגען און טרינקען, דאס בלוט פון די שוואכע עלענדע געדריקטע, מיט אמת און רעכט פאר דער וועלט —

ווייל דארט אין גאס! האט די גיפטיגע שלאנג זיך אין א מענש פארקליידט!

ווייל דארט אין גאסס! האבען דורשטיגע חוית, מאסקעס פון נאאיווע אידיאלע מענשען אויפגעצייגען, און האבען אומשולדיגע קרבנות געבראכט! ווייל דארט אין גאסס! האט מען ריקיכטלאז יתומים און אלמנות בארייבט —

צארטע נשמות, פון כשרה פרויען, פאר עטליכע גראשענס פארשאכערט! פאר אקאפיטשקע נארישע ווילדע פערגניגען אהן זין,

ווייל דארט אין גאסס! איז חשך, פינסטער, פערבארגען דאס שלעכטע!

* * *

די זון פארגייט, דארט ווייט, אין מעריב זייט, און א געטליכע שטילקייט, קומט אן מיט די נאכט, שטיל, ערציילט די נאטור, פון שעפער מיט זיין פראכט! און קוקסטו אין דעם שפיגעל, פון פון די געטליכע שבינה!

פארשווינדט דיין שמערץ, עס ווערט געזאלבט דיין וואונד, עס פערגעהט דיין פאין, נאר אייך דא, האב איך קיין פרייד נישט געהאט!

איך בין ווייט איבער די פעלזען געגאנגען, און צוזאמען מיט דאס שטילע רוישען פון ים, האט זיך א שטימע געטראגען, א קול, וואס וויינט, אפשר איז דאס אשירה געזאנג? — — —

נאר אומזיסט, דאס לעצטע שטראהל וואס האט זיך איבער די ווייטע פעלזען געווארפען, האט מיך אסוד ענטדעקט.

איך האב אמענשען געשטאלט דערקענט, מיט צושויבערטע קוילשווארצע לאקען איבער די מאָגערע אַקסלען צווארפען, עס דרימלען נאך אפאר פערצווייפעלטע פערחלומטע אויגען אין טיעפע גריבער וואס זייען פארטריקענט פון טרערען שיין באלד, און גיסען עפעס א תפילה צו אהעכערן כח.

ווייל די ליפען, זיי ריידען שיין נישט מעהר, זיי האבען שיין דאס לעצטע ווארט געזאגט, דאס פייכטע צארטע טרער האט אומשולדיג פון א איובס פאין ערציילט......

דאס דאזיגע פרויען געשטאלט איז פון משוגעים הויז אנטלאפען, דען זינד איהר איינציגער געליבטער וועלכע איז איהר צו די קני געלעגען, און האט איהר גוף און נשמה ווי א עבודה זרה געדינט, איז פון איהר אנטלאפען, האט זיך איהר הארץ צובראכען, איהר נשמה אין וואהנזין פערגאנגען, און געפינט קיין רוה איף דער גאנצער ערד נישט מעהר.

און טאג איף טאג! און נאכט איף נאכט! איז זי פאר משוגעת, איבער די ביתעלמנס] געבלאָנזעט, און האט זיין קבר געזוכט, נאר אוא מצבה האט זי דארט נישט באגעגענט.

זי האט געגלייבט או פון איהר מיטען טיפסטען שלאף, איז א מלאך געקומען, און האט איהר געליבטסטען אין לעצטען הימעל

פארטראגען, אדער גאט אליין, האט איהם בנשיקה צוגענומען, און בין השמשות געהט זי צום ים אוועק, איהר שטילע תפילה אבריכטן.

זי איז געקומען תפילה, און רחמים, בעטען פאר גאט, ער זאל איהר בידנע נשמה לייטערן, און צו איהר טיפען שמערץ ארפואה שיקען — — מיין קינד! ווי טיף זייען דיינע ליידען: ווי שרעקליך איז דיין פיין!

איך פיהל דיין שמערץ, איך ווייס דיין לייד! נאר קיין מלאך האט פון דיר דיין געליבטען גערויבט, און נישט ג' האט איהם בנשיקה צוגענומען, אומזיסט איז דיין תפילה, לאז אין רוה גאטס נאטור.

אין אשטילע שוויגענדע נאכט, איז דיין געליבטער פון דיר, אהנע מיטלייד, אהנע ריקזיכט, אנטלאפען, און איז אוועק די עבודהזרה דינען — — —

צו גוט ביסטו פאר איהם געוועזן, צו איידל! צו פיין, צו אויפריכטיג.

ער האט דאס היילינגסטע געבאט צוטראטען, אייערע לוחות אייער אידיאלע צושמעטערט. און אוועק צום קאלב וואס איז פון גאלד, פון זילבער, זיך בוקען און קניען פאר איהם.

מיין קינד! וויש אב דאס פייכטע טרער, דיין תפילה וויל ג' נישט הערן! אייך איהם האט דער שיקזאל פון אונרעכט און לייכטזין געטראפען.

עס האט די גיפטיגע שלאנג, זיך ביי איהם פערגנבט, די מאסקע איהם אבגעצויגען, און האט זיין פערשמוצטע הארץ פריי און אפען געצייגט, ער האט זיין גלייבען צובראכען און צו אפרעמדען ג' געגאנגען דינען.

— — — — — — — — — — — — פון דיין הייכען שטאלצען אידיאל, איז צו א שקלאווע געווארען, נידערטרעכטיג, און ווילד. וואלגערט ער זיך אום אין די בתי זונת, און קושט די

עבודה זרה. „װאָלטען די מענשען װאָס זײער אידיאַל איז נאָר אױף דער צונג, און נישט אין דער נשמה, נאָך װײַטער טהאָטען בעלױנט װערען!.... און װען נישט מענשען דען צוריק אין װעלדער.״

לאָדזש 1919.

אין אײנזאַמען װינקעל!

יוגענד שטריכען.

מ. א. װאַלדמאַן.

און בײַן ברעג פונ׳ם שטעדטעל נישט װײַט פון ,געדיכטען װעלדעל, צופוסענס בײַן שטאַלען עטװאָס-פליעסענדען טײַכעל, שטעהט דער אַלטפּערצײַטיג געבױטער בית המדרש, א האַלבער שײַן פון אַלטקײט, מעהר אין קרקע געזונקען, א דאַנק די אַפּט גרײַסע ריצען, און שפּאַלטען, װאָס ברײַנגען אַקאַפּ ליכטיגקײט נאָך פון דרױסען אַרײַן, א דאַנק די שטאַלע רײַה גלאָזפענסטערלעך װאָס שטײען נאָך ברודיג, מיט שפּינגעװעבס באַצירט. װאָס דורך זײ קען מען נאָך ערקענען, װען עס װערט טאָג, און װען עס װערט נאַכט. אַפּשר פינסטער׳ אומעטיג, און אײנזאַם, געװען, נאָר פון א געטליבע, רוהיגע, פרײַלעכקײט ערצעהלט יעדעס װינקעלע.

עפּעס אַזױ װי די הײליגקײט פון גאָט שכינה, װאָלט די גאַנצע לופט מיט עפּעס הימלישע צופרידענהײט אָנגעפילט.

אײך די אַלטע ציגעלנע לעװשאַנקע איז פון יאָהרן, בערל דעם מתמיד׳ס חזקה געװען, דער שטענדער איז דער אײנציגער עדות געװען, אַז דאָרט האָט ער געגעסען, דאָרט האָט ער געשלאָפען, דאָרט האָט ער גאַנץ תורה און אױפהער געלערנט.

⁂

די גאַנצע צײַט, האָט בערל דער מתמיד, פון א אַנדער װעלט נישט געחלומט אַפּילו, די גמרא, דאָס איז זײַן אײביגער דענקען און טראַכטען געװען.

די ד׳ אמות של הלכה, דאָס איז דער גדר, פון זיין העכסטע פאַנטאַזיע אין טוּוּע געווען —

און צו נישט אין דער וועלט האָט ער אַ פערלאַנגען געהאַט. אַמאָל נאָר מיט די אייגען מיט די הונגעריגע שטומקייט פון זיין נשמה, האָט איהם אַחשק אָנגעהאַפּט פון גאָטס שיינע נאַטור צו געניסען, און אַ שטילע פינסטערע נאַכט, האָט ער חשק געהאַט פון אָפענעם פענסטער אַרויסצושטעקען דעם קאָפּ, אַ בליק טהאָן אין דער הייך, ווי דער מלך מלכי המלכים טרייבּ די בלאַסע לבנה פון איהר שייד אַרויס, צובאַלייכטען די זינדיגע פינסטערע ערד, אָדער פאַרנאַכט ווי די זון קעהרט זיך צוריק אין מעריב אום אַ בלוט רייטע — אַ פנים פון חרפה וואָס זי האָט די עונות אויף דער שלעכטער ערד געזעהן — אַלעס האָט אָבער אין זיך פאַר איהם אין די אייגען, פיעל הערליכקייטען, וועלכע באַלייכטען פילען אָנוועקען אויף, די שענשטע אונענדליך שטאָלצע געפילען אין זיין נשמה — און אברכה אויף די שיינקייט פלעגט ער שטענדיג מאַכען —

* * *

נאָר אַזעלכע שיינקייטען ווי די בילדער פון גאָטס נאַטור, וואָלטען גאָר נישט קיין עבירה געווען — נאָר דאַן ווען ווי וואָלטען נישט געווען קיין פּרוזדור, קיין צוגאַנג צו אַנדערע שיינקייטען.... צו אַ אַנדער נאַטור — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

* * *

און דאָ האָט געקענט חלילה אַ אומגליק געשעהן.

דאָס ערסטע מאָל האָט ער זי — — — ביין בּרעג פּוג׳ם טייבעל, גרעט וואַשענדיג דורכן פענסטער געזעהן, עס האָט איהם אָנגעהייבען ציהען אַהינצו עפּעס אַזוי ווי צו די לבנה — פיל מיט

ליכט און גלאַנץ איז ביי איהר דאָס פּנים געווען — צי האָט ער בשעת אָן דעם מאמר אל תסתכל באשה, פערגעסען — — אָדער האָט זיך איהם איינגעוויזען אַז דאָרט שטעהט נישט קיין אשה נאָר עפּעס אַשטיק פון זיין איניגסטען לײדען — פיהלען, דיינקען, דער בורא האָט צו איהם נאָך אַטייל נשמה און שיינקייט באשאַפען און מיט אַנאָך גרעסערע כונה האָט ער די ברכה געמאַכט ווי איין גאָטס נאַטור מה נאה אילן זה מה יפה אילן זה — — — — עס האָט זיך איהם געדאַכט אַז איהרע שיינע בליקען וואַרפט זי צו איהם, איהרע שוואַרצע פרומע אייגען דרענגען טיף אין זיין איינזאַמע האַרץ אריין, און טרייסטען און לעשען דעם פייער פון זיין אינערע ליידענדע נשמה. און מיט אַ נאָך שטאַרקערן כח ווי אין די לענגסטע משמורים די לבנה — האָט איהם דאָס מאָל אין דרוימען געצייגען עפּעס ווי אַ מין כישוף געצייגען — אהינצו צום שטילען ווענדעל, צום שטיפיגען טייכעל צו דו די צאַרטע פרומע הימלישע שיינהייט צום יוגענד, צום לעבען, צום אירדישען גליק.

קיינם האָט איהם אַזוי פון דער גמרא נישט געריסען, ווי דאָס געהיימע שטומע מיידעל, מיט איהר טיפען בליק, און מוטערליכע שיינקייט, עפּעס איז איהם לייכטער געוואָרן דאָס האַרץ, ליכטיגער די אויגען. — — — —

און אָפט פלעגט זי זיך צו איהם בעווייזען — — — — און מיט נאָך מעהר חן — — — זי איז אַ יתומה געווען איהר פאָטער איז דער ערסטער למדן אין שטאָט געווען — — און זי האָט דערפאַר — — אַ למדן ליעב געהאַט — און מיט אַכטונג איין איהם געקוקט — און פיהלען האָט מען עס געקענט — אַז זי ווערט פון טאָג אַלץ ווי זי וואָלט נענטער ווערן צו איהם.

* * *

איינמאָל און אַ פינסטערן משמר פאַרטיעפט אין זיין סוגיא האָט

ער עפּעס, אַשרעקליכען וויינען געהערט, און אין פלוג האָט זיך אים געדאַכט — — — איז דאָס פּיליכט — וואָס אַ טייטער איז פון זיין אומרוהיגען קבר ארויס, וואָס קאָן פון די מלאכי חבלה, נישט איינרוהען — אָדער צי שרייט פּיליכט ניט צוזינדיגע נשמה, פון חרטה, און יאוש, וואָס מען לאָזט זי אפילו אין גהנם נישט אריין — און אפשר האָט אַמאַמע איהר איינציגען קינד פערלאָרען — — — — — — שטיל מערקט ער ווי דער קול טראָגט זיך נענטער צום בית המדרש צו. ער האָט מיטן לעצטן כח, די טיר געעפנט און האָט זי — ווייגענד, אַ בלאַסע פאַר זיך דערזעהן. זי קאָן נישט רוהען — ווען ער נישט רוהט. — — — — — — — — — —

אַ גרויסער שטאַרקער גאָט ווי שטאַרק איז זיין ווילען געוועזן די טרייע מאַמען צו דאַנקען האַלזען און קושען און דריקען צו זיך, צו די מאָגערע פערשמאַכטע הארץ, נישט נאָר איהר צאַרטען קערפער האָט ער קושען געוואָלט, נאָר איהר נשמה איהר גייסט איהר הארץ, די שטיק פון זיין איינזאַמקייט, מיט דעם גאַנצען כח און ווילען וואָס גאָט אליין האָט אין געפיל פון מענשען און מענש געשאַפען. — — — —

נאָר אין מיטען, הא, וואָס איז געשעהן ווי אַדונער האָט איהם אייף אַמאָל געטראָפען, ער איז שיין גאַנץ נאָהנט — קומט איהם אַ געדאַנק וואָס ווילסטו טהאָן! בעל עבורה! לא תקרב! כרת! אנדה! עס קעמפט אין איהם דער הילן — דער גלייבען ביז משגעת — און דאָן — ער איז אייף דער ערד צו איהר זיים פון איהר קלייד געפאַלען, געקניעט צו די שטייב פון דער ערד וואו זי איז געשטאַנען — און געקושט, און געהאַלזט, איהרע טריט.

און שטיל האָט ער אין זיך געוויינט. אייב דאָס לעבען איז נאָר קאַמף און איבערווינדונג, וואָס טייג דאָס לעבען. . . . .

* * *

הא וואס איז געווען! וואס האט געשעהן, ראכט זיך או ער זיצט עפעס נישט אייף די זעלבע חוקה.

די גיפטיגע שלאנג איז אייפן שוועל פון בית המדרש געווען, און דעם ערשטען מאל איז איהם אויסגעקומען מיטן משחית צו קעמפען און באלד חלילה נכשל געווארען. מען קען אבער זאגען או האלב מנצח געווען. —

ליבוי 1917.

מיין ערשטע תאוה.

(יוגענד שטריכען)

מ. א. וואלפאהרט.

געווען בין איך נאך קיין פולע 6 יאהר נישט אלט, ווי דער טאטע האט מיך געלערנט, או אמענש טאר נישט און דארף נישט וועלען אלעס וואס זיין אייג זעהט, און וואס דאס הארץ געלוסט — אמענש, זאגט ער, טאר קיין גרייסע אייגען נישט האבען, וויל דורך דעם קען ער לייכט נכשל ווערען אייפן לא תחמד, וואס דער עונש אייף יענער יענער וועלט איז גאר אהן א שיעור דערפאר. —

* * *

דער קידוש-וויין אין בית המדרש פרייטאג צו נאכט, איז דוקה גאר נישט שלעכט געווען, ווען איך קריג אפילו איין קליינעם זופ דערפון, צוגיסט זיך דאס אזוי ווי אויסער גן-עדן-טעם אין אלע אברים. און דעם אמת זאגנדיג האב איך טאקע אויף דעם, א גאנצע וואך מיט גריים חשק געווארט. נאר געזאגט דער פון האב איך נישט.

צו איז א שטיק ויסקייט פון שבת אין איהם געלעגען, אדער איז עס גלאט אזוי קיין שלעכט וויין נישט געווען — ממש מחיה

נפשות — נאר דאס וויס איך, אז אהיים האב איך עס אפילו פאר מיינע אייגען נישט געזעהן.

* * *

נאך דעם וואו איך בין אין חדר שיין אין די 2טע כתה אריבער געגאנגען, האט מיך די מאמע מיינע אשטילע גוטע אידענע מיט הארץ געבעטען און בנדר ובגזרת כיבוד אם אנגעזאגט אז איך זאל למעה פון קידוש וויין אין בית המדרש צוזאמען מיט אלע קליינע עופלך נישט טרינקען — פאר א לייטיש קינד, און קיין עין הרע ארעכטער בחור פאסט עס שיין לחלוטין ניט, און א מאמען מוז מען פאלגען אניט ווערט מען שטארק באשטראפט דערפאר.

* * *

אז איך בין דעם ערשטען פרייטיג צו נאכט נאכן טאטענס מוסר, אז א מענש טאר נישט גיין אין די וועגען דארט וואו דער יצר הרע פיהרט איהם, מען טאר ניט נאכגעבען די גרייסע אייגען! די מיעוסע תאוה; וועגען פייערדיגען גרויסען עונש וואס דעם מענש איז בערייט דערפאר, האב איך דאס אין פלוג נישט פארשטאנען, ווי באלד אז דער עונש איז אזוי גרויס — דען וויל איך בעסער גאר נישט — און נאך דער מאמעס לאנגען שמועס האב איך מיר פארגענומען אז היינטיגן פרייטאג צו נאכט ווער איך פון קידוש וויין, בשום אופן נישט טרינקען, און העכסט ווי א גיבור הלובש את יצרו בין איך בערייט צו זעהן ווי אלע מיינע חברים טרינקען און האבן הנאה פון זיסען וויין און איך ווער מיך אפילו פון ארט נישט רירען. —

* * *

עס איז געקומען ביין חזנס נאך שמנה עשרו פאר קידוש ווי דער שטייגער איז, ווען דער שמש נעהמט זיך צום בלימשעדיגען זילבערנעם טיפען בעכער — צו די נייע פלאש רייטען וויין וואס

שמעקט ווי אגן עדן, אחיות, און ציהט עפעס ווי אמין מאגנעט, האב איך דאס מאל דורך די הילף פון הארץ קלאפען ווי געזאגט, מעהר חשק געקראגאן צו אזופ — (א פנים אז מיטן יצר הרע טאר מען זיך אייך ניט פיל שפילען) איך שפיר דאס ערסטע מאל אזא מין כח אין גאנצען קערפער — ווי דער קאפ שווינדעלט — דאס הארץ ציטערט — דאס אייג ווינקט און רופט צו תאוה — די געדאנקען טאנצען ווי שדים צו להכעים און ציהען אהינצו — אהינצו צום עמוד אייף מיין אלטען ארט — צום געשמאקען זיסען זופ וויין — נאך וואס איך דורשט אזוי לאנג — איין מאל, איין קליינעם קינדישען פערגניגענדעל אין וואך, דאכט זיך א קליינער יצר הרע הא!

אבער די גוטע מחשבות אין מח, שלאפען אייך ניט, און ווילען דאס ניט צו לאזען, — פע — פאסקודנע איבער אזא קלייניגקייט זיך ניט קענען צוריקהאלטען — אזא חטא באגיין — פארשאלטענע תאוה — מיעוסער בעל עברה'ניק — וואס וויל איך טהון — מען טאר ניט נאכגעבען אזא חטא — עס לעכערט מיר די קאפ מיט מאדנע ווערטער ווי: זולל וסובא, גרויסע אייגען, לא תחמוד, דער פייערדיגער עונש, דריי דעם קאפ אוועק — די אייגען פארמאך! און איך האב תיכף געפרובט די אייגען פארמאכען מיט גרויס נסיון. איך פיל דאס הארץ הייבט אן נאך העכער צושלאגען, שוין אייף די העכסטע מדרגה, דער מח צו טוטלען, וואס וויל איך טהון, דאס בעסטע ועקונדע וואס איך קאן יעצט האבען, אהנע מיה, און גאר ניט און גלאט אוועקגעלאזען, דאס שענסטע וואס איך האב היינט, נישט צונעהמען, עס פייניגט מיך נאך מעהר, דער אנגענעהמער געשמאק, אין אלע גלידער איך עפען צוריק אייף אועקונדע די אויגען, דער שמש טיילט שיין. — —

עס פלאצט אין מיר, דער קינדיש נסיון, איך לייף צו, אן חרטות, און חאפ אייף שנעל א זופ. — אבער אריכטיגען דעם מאל—

דאסמאל איז דער וופ, טאקע א רעכטער געוועזן, — אבער ער האט מיך פארשאט — — — — אז ער איז שיין געוועזן ווייט ארונטער, אז פון איהם איז שיין קיין זוכר נישט געוועזן — דאן האב איך ערסט געשפירט, דעם אמתן פארברעכען, וואס איך בין באגאנגען — אזא חלוש, בין איך דאס, אייף אזוי פיל קען איך מיר נישט באהערשען, אזא גרייסע עבירה צו באגיין, איבער איין טראפען זיסען וויין! איבער איין קליינע הנאה׳לה אייפן צונג — האב איך געגען ג׳ אין הימעל, געגען דער מאמען, געגען דעם טאטען, געגען זיך אליין, געזינדיגט. איבער איין דומע זיסע מינוט, מוז איך אזוי פיעל ליידען. און נאך א שטיק עולם הבא פערלירען, נישט קיין עולם הבא, און נישט קיין עולם הזה. נאר חרפה און צער —

* * *

דאסמאל בין איך אליין פון שול ניט ארויסגעגאנגען, דער טאטע האט מיך פון שול, אייף די הענד ארויסגעטראגען, און האט מיך די טרערען פון די באקען געווישט. — — — — — —

ליבוי 1917.

דאס אנהייב פון באוואוסטזיין!

(פסיכאלאגישע נאוועלע)

(יוגענד שריפטען)

מ. א. וואלפאדרט.

צוואמען געדיינק איך זיינען מיר 6 קינדער ביי טאטען-מאמען געוועזן — — איך, דער אינגסטער —

מיינע ברידער געדיינק איך, בארפיסע-נאקעטע-ברודיגע.

די מאמע אפילו האט אונז תמיד געוואלט צוליעב טהון אין אונז וואשען, קאמען, צוואגן, נור דאס ערסטע פלעגען מיר שטענ-

דיג דערפון אנטלייפען מעהר ווי פון שלאָגען, זיך באהאלטען ערגען אייף אשקאַף—הינטער די הארבע.

עפעס געפעלט אונז נישט דאָס קאַלטע וואסער אין פנים און אויר אַז די מאמע איז בעשטענדיג האלב קריינקליך אשוואכע געווען — פלעגט זי אונז זעלטען האפען ביי זיך אין רשות —

צווייטען האָט זי תמיד נישט צייט געהאט דארויף און מעהרער איז, אז זי איז אין שטוב נישט געווען — זי פלעגט אונז שטענדיג אין שטוב אייף אגאנצע טאָג איינשליסען — און זי איז געגאנגען וואשען וועש פאַר די גבירתה'ס אין שטעדטעל.

אהיים איז זי געקומען תמיד מיעד — מיט קאָפּווייטאָג און מעהרער האָב איך איהר ביי דער קאַלטער הארובע בלאָועדיג דאָס נאסע האָלץ געזעהן — —

* * *

דער טאטע אונזערער איז דאָך געוויס אגאנצע טאָג אהיים נישט געווען. — — —

ער איז דער בעל העגלה אין שטעדטעל —

ארויספאָהרען פלעגט ער מיט זון אויפגאנג, און קומען פלעגט ער מיט די שטילע פינסטערניש פון די האלבע נאכט.

בעשטענדיג פערהארעוועט, אנגעמוטשעט מיעד פון אגאנצען טאָג בעשטענדיג האלב אין כעס, און נישט אומזיסט האָט ער שטענדיג דאָס פערדעל געשאָלטען, נבלה, פאדלע, ארוח זאל זי חאפען. זי איז מיר אריין אין א גרוב און האָט זיך אויסגעצייגען ווי קרח — און נישט פון ארט — 2 גאנצע שעה האָב איך מיר מיט די פריצטע געמאטערט.

און אונזער קלאטשקע איז געווען — דוקה אשיינם —

א נידעריגער שימעל מיט אדיקען ווידעל — מיט א טיעף געביגענעם רוקען ארוהיגע, אגוטע. זיך נישט געבריקעוועט — אז

טאָמער האָט איר, אידר דאָס האָר פון ווידעל געריסען — האָט זיך דאָס אפילו אריר נישט געטאָהן איך האָב זי אמת ליעב געהאָט — צי אין דאָס, ווייל זי איז דעם טאַטעס געווען — ?

אָדער ווייל זי איז עפּעס און פיעל עהנליך אייף טאַטען געווען, בעשטענדיג אייף די פּנים פערהאַרעוועט —

און דאָך צומייסט שטיל שוויגענדיג — עפּעס ווי מיט איהר מזל צופרידען —

* * *

ווי דאָס ערהמקייט ביי אונז אין נידעריגען קעללער-שטוב האָט אויסגעזעהן — געדיינק איך אליין נישט — נאָר איין קליינער רושם איז ביי מיר יאָ געבליבען —

נאַס — קאַלט — פינסטער — און אָפט זיך ליגען מיט אהונגער אין בויך — און קיין מאָל, גאַנץ נישט דער עססען — — אין דער היים ביין עסען פלעגען מיר, אלע מאָל זיין די ערסטע און דער רעשט די מאַמע —

טאָמער האָט אמאָל דער טאַטע פון וועג עפּעס אנייע אכילה געבראַכט, פלעגט די מאַמע דאָס שטיל אויעקגעבען, און דאָס צווישען אונז צוטיילען, אָדער ווען זי אליין פלעגט אמאָל בריינגען פון ערגעץ וואו זי האָט גרעט געוואַשען, אטעלער געקעכטס — האָט זי עס פאַר אונז געלאָזען, און זי פאַר זיך אליין, פלעגט תמיד אויסקומען, מיט דאָס ברייט וואָס זי פלעגט אין טיי וייקען — צו אלעס האָט זי נאָך קיין צייט, אייך נישט געהאַט —

* * *

און קוקענדיג אייף זיי האָט יאָהרען לאַנג דאָס קינדישע מוחל די ביטערע מחשבה געקוואָלען עפּעס האָט מיך געמאַטערט צו פאַרשטיין, אַט אַ שטייגער, וואָס האָבען אועלכע מענשען ווי דער טאַטע און מאַמע פון זייער לעבען? וואָס טרייבט! וואָס יאָגט! אַט

די מענשען, נאך רייסען זיך, נאך האווען און יאגען טאג ווי נאכט נאך דאס געמאטערטע לעבען! צו געניסען עפעס אועלכע מענשען אייך... אין מיין קינדיש פאנטאזיע האט זיך סודת׳דיג אריינגעגנבט אגעהיימער ווילן ווי נאכצוגעהן, און נאכצושפירן דעם באהאלטענעם גרונד נאך וואס מען רייסט זיך, און אייף וואס, עס באזירט זיך דאס געמאטערטע ערומסטע לעבען — — —

למשל די מאמע, קראנק פארשווארצט, אגאנצע טאג, אין דרייען געבויגען איבערן דייטשע וועש ארבייט מיטן לעצטען טראפען כח — אגאנצען אווענד אהיים נאך, רייבערט זיך ביי דער קאלטער נאסער הארובע, הונגערט! און ליידט נאך וואס רייסט זיך אזא נאך לעבען? — — —

* * *

און שיין אין דאס אונבעוואוסטע קינדישע פאנטאזיע, האט זיך אנגעהייבען אראינצוגנבנען די טיעפע באהאלטענע סודות פון לעבען.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

און מיר פלעגט זיך אלץ חלומן אז דער טאטע נאך דער הארעוואניע פון אגאנצן טאג — אדער די מאמע, גנבנן-פון זיך אונז וויט אוועק אז מיר זאלען נישט זעהן ערגעץ וויט, וויט, אין אנדערע וועלטן פול מיט גוטס, ליכט, פראכט, שיינקייט, און שנעל אייף גיך — עסען זיי זיך, טרינקען זיי זיך אהן, מיט עפעס גוטס, מיט עפעס שעהנס, און באהאלטען דאס אז מיר זאלען עס נישט זעהן, און קומען שנעל אייף גיך צו אונז צוריק, מיט די זעלבע פארשטעלטע, רחמנותדיגע קליידער, און געמאטערטע לעבען —

אנדערש וויל איך דאס לעבען נישט פארשטיין

* * *

אז איך בין עלטער געווארען האב איך שיין דאס אביסעלע

מעהר אנגעהייבען צו פארשטיין — — — און מען דערציילט נאך אז דער טאטע האט גאנצע 6 יאהר פאר זיין חתונה מיט דער מאמען א ליעבע געפיהרט, און — — — — — — — — —

„וואו צוויי געליעבטע קענען לעבען, קענען מיר דאס איינפאכע און פשוט׳ע מענשען ניט פארשטיין". — — — — — —

א גרייסער אלמעכטיגער גאט
שעפער פון הימעל און וועלט מענש און נאטור,
„דו האסט מיך מיט אהארץ פערשאלטען
און דיין שטארקסטען פיין און מיין גייסט געשלאגען".

מ. א. וואלפאהרט.

צער.

און ווי עס האט נאר א הונגעריגער, די מיר געפענט, און צו איהר א האנד אויסגעשטרעקט, האט זי אייף גיך דאס לעצטע שטיק ברייט פון איהר שקאף אבגעגעבען — — —

און ווען דער דורשטיגער האט איהר נאך א טרונק געפרעגט, האט זי דאס לעצטע ביסעל וויין פון איהר קרוג געלעערט, און פלעגט זי א ערומען יתום, און דרויסען בעגעגנען, אן אהיים, פלעגט זי איהם ביי זיך און דאס שענסטע שטוב פארלאדען, און מאנכעס מאל, מיט דעם לעצטען צודעק פון זיך, איהם איינדעקען, אלעס! אלעס! האט זי פון זיך — פאר מיטלייד! פאר עלענד פארן איינזאמען געשאנקען — און דאך האב איך גרענצען שארפע בולטע געזעהן, ווייל אלץ וואס זי האט געטאהן, איז געוועזען, נישט מעהר ווי פון רחמנות — פון ווייכקייט — און נישט פון יושר — נדבות געגעבען פון רחמנות — פון שוואכקייט — פון אייגענעם ליידען— און נישט פון איבערציגטען לאגישען מיטלייד! העז דאס הארץ איז אין איהר צורינען וויניגער פון מיטלייד, ווי פון ווייטאג, ווען זי האט רחמנות׳דיגע שטימען געהערט ווי.

שיינקט אנדבה ארונגערִיגען; שיינקט א איינזאמען יתום — אבגרד! א טרונק א פערשמאכטען א פערטרִיקענטען, א דורשטִיגען, אבצולעשען דעם בראנד פון זיינע געדערם!

מִיט אלע כחות האט זִי דִי ליידענדע געהאלפען;

* * *

נאר נִישט אלעמען האט זִי העלפֿען פארשטאנען! נִישט אלעמעס ליידן האבן אִיהר נוט הארץ גערירט! זִי האט געפִיהלט מִיט דאס — וואס קען אייסערלִיך אויפוועקן דעם טִיעפסטען געפיל פון רחמנות אבער נִישט מִיט דעם וועלכע ליידט אין זיך!

וועלכער שטארבט פון לעצטען צער פון זיין אינערע נשמה— וועלכער ביינקט! וועלכער שמאכט! וועלכער בארעט זיך מיטן איגערן לעבען און הונגערט, און טריקענט, און קייקעלט זיך אייף דער ערד ווי אשלאנג פאר יסורים פון דער אינערע נשמה — פארקוואל, און פאין, פון זיין קראנקען צוריצטן צומישטען גייסט; נישט מִיט דעם, וועלכער געהט אוים שטיל אין שטום, ווי אליכט אהן איין וואונק צו געבען מיטן אייסערן רחמנות פנים, און ווי א בעטלער פאר זיין גייסט אנדבה בעטלען! און זי, האט איהם העלפען געקענט — —

אבער העלפען נישט פארשטאנען — —

ווייל די ליידען זייען געווען נישט אייסערליכע, בעטלערישע, נאר אינערליכע, טיפע און באהאלטענע. — — —

* * *

דעם הערצאגס טאכטער איז דאס געווען, וועלכע האט דעם גרעסטען שם אין דער וועלט געהאט, פאר א וייך און גוט הארץ.

זי האט אין דער ווייטען וויסטע געלאוט א קייזערליכען פאלאטץ אויפבויען, כדי דורכגייענדע, פארביידייענדע, אנטלאפענע

און אנטרונענע, ואל זי קענען דינען, מיט א היים, מיט א דאך, שפייז און צודעק, יאהרען לאנג האט זי דארט געוויינט. און וואנדערער אין אנייט געהאלפען.

און איינמאל איז פארביי געגאנגען דער וואנדערער וועלכער זוכט גאט, נאטור, אידיאל, און נביאות. — — — —

ער האָט נאָך ברייט אין זיין טאָרבע, וויין אין זיין פלאַש געהאַט, זיינע בגדים נאָך גאַנץ, נאָר פארפולעט פון וועג. ער האָט ביי איהר קוואַטיר געהאלטען און האָט איהר אייך. נאָך א טרונק געפרעגט! נאָר א טרונק! וואָס נישט קיין וויין, און נישט קיין וואַסער, וועט זיין דורשט שטילען, נאָר א טרונק, וואָס זי אליין מוז איהם פרובען געבען, א שטיק פון איהר אייגענעם איך.....

עס האָבען זיך טרערן באַוויזען, שיינקט א נדבה א הונגעריגע נשמה! וואָס שמאַכט, וואָס טריקענט פון דעם דורשט פון זיין גייסט! וואָס איז ווי א נזיר אנטלאָפען פון מענשען איבער גאָטס אידיאַל! איבער גאָטס געזעצען! ווי א טיגער אין זיך צובראָכען אלעם מענשליכע! קערפערליכע! וואָס באָרעט זיך ווי א שלאַנג אין קאַמף פון מאַטעריע און גייסט!

שיינקט! שיינקט, גיט א נדבה! א דורשטיגע נשמה! וועלכע איז פון זיינע אָבות פארשוואָרען, הייליג, אָבגעזונדערט פון מענש נאַטור, און זינד, צו זיין.

שיינקט אָט דעם אלטען העלד א נדבה, וועלכע האָט צושמעטערט דורך דער גבורה פון זיין אידיאַל, די שענסטע מעג און נעכט פון זיין יוגענד, פרייד, גליק, לעבען און נאַטור.

שיינקט אָט דעם אביון, דעם בעטלער, וועלכער האָט אין זיין טאָרבע, קיין איינציגען גראָשען פון באַפרידיגונג נישט געמאַכט.

די גאַנצע צייט פון זיין יוגענד, האָט ער אין דער מדבר פארבראַכט — אין וואַנדערן און זוכען! און תענותים אָבריכטען, די

גאנצע וועג האט איך איהם די זון געבאקען, שטראמען שוויס האט זיין פנים באנעצט — פארטריקענט פון שטייב וייען זיינע געדערם און יעצט! יעצט! זוכט ער איין רגע, רוה אונטער די קיהלע שאטענס פון איהרע צווייגען . . .

זיין מיעדען קאפ איך איהר שיים אפשפארען, וועלכע זאל לעשען זיינע מיעדקייט, און שטילן דעם דורשט פון זיין הארץ, דעם אטים דערקוויקען, אן דעם דופטיגען רח פון איהרע בליהענדע ראזען.

זי האט העלפען געקענט, נאר נישט העלפען פארשטאנען — און נישט די פרוכט פון דיין בוים בין איך געקומען רייסען — דען איך ווער די קערנער פון זיי, אין דיר, פון דאס ניי נישט פארפלאנצען — דען איך טאר דער אייביגער גערטנער נישט זיין, וועלכע זאל טראגענדיג מאכען דייגע ביימער און נייע פרוכט איפציען—

איך קען מיר יא איינם פערפליכטן — איך זיך וואסער צו שלעפען, דיין גארטען צו פלעגלן, דיינע אינערע שיינקייט. ווען דו וועסט מיך פאלגען — — — —

מיין לוין זאל זיין דער פאר א קליינינקע נארישע הנאה'לע צו באפרידיגען דעם גוף פון מיין אינערן „איך" וועלכע פייניגט די ערסטע נאאיוועסטע געפילען, און לאזט מיך נישט שאפען די שענסטע געדאנקען פון מיין הארץ.

און נאר פאר דיר האב איך דאס טיפסטע געהיימנים ענדעקט דער טיפסטער הייליגסטער סוד פון יוגענד! זאל פון גאט, און מענשען, באהאלטען זיין!

נאר איין תנאי וויל איך מאכען, און לאמיר עס מיט אונזער ביידענס בלוט אייסקריצען, אז ווען איך ווער דיר פרעגען פון דיין ליבע, זאלסטו מיר דעם אמת ענדעקען, אז דו האסט מיך נישט ליב, אז איך האב דיין וועלע נישט געפאנגען — דען

נישט דיין הארץ קום איך נעמען — און נישט דיין אנדערע שיינקייט לאקט מיך אן —

געדיינק! אז נישט דיין זעלע, וויססען, מענש, הורמאני! האט מיך צו דיר פערלאקט נייז!

נאר פשוט דער פאין, פון מיין אינערן „איך" דער שיקואל פון מיין לאסט. — — — —

נאר פשוט דער צער, די ליידען פון מיין יוגענד. די שטומע ביינקשאפט אן סוף האט מיך צייטענווייז אין דיין נעטץ פארנארט — און געפאנגען — און פארקנעכט! פארשקלאפט! ווי א פערברעכער פאר דיינע פים געשליידערט! מיט מיין ליידען! נאר נישט מיט דער נשמה! נישט מיטן גייסט, נישט מיט מיין אידיאל קניע איך פאר דיר, דאס נישט פארגעס. איך בין א שטאלצער קנעכט, וועלכער שמאלצירט מיט זיין אינערער גבורה! מיט זיין אינערן כח — וועלכער וועט אמאל נאך, די קעטען פון זיין ליידענדען גוף, ווי א גיבור באפרייען, דער וואנדערער וועט נאך זיין אמת'ע היים געפינען, די שענסטע אידיאלען פאר דער מענשליכער נשמה נאך שאפען, און פרייע נגונים פון טיפסטען הארצען, איבער די בערג פון דער אידיאלער מענשהייט זינגען! —

„פארקנעכט פיליכט דעם גוף, צו דער מיערישער ליידענשאפט אבער נישט די נשמה," און דערפאר א וויל איך — — — — אז איהר זאלסט נישט רידהרען, נישט וואגען צו באליידיגען. איהר זאלסט נישט פרובען צופארלאקען, דען צוליב איהר ריינקייט און שיינקייט, בין איך יעצט א קנעכט מיט מיין אומגעלומפערטען גוף צו דיר.

און שטיל, שטיל, זאלסטו מיך דעם אמת אויסמורמלען, אז דו האסט מיך נישט ליב, דען אייב איך ווער דאס קלענסטע קערנדעל דערפון ביי דיר מיף אין הארצען וואקסען געפינען, דען בין

איך כדאי מיט דעם וואורצעל, דאס טייווליש אויסרייסען, און מיט די שטילקייט פון די נאכט, פערשווינד איך אייף אייביג פון דיר, דען עהרליך אמת וויל איך מיט הערצער געפילען האנדלען! „און ניט פארקנעכטען, פארבלענדען, אינערע שיינקייטען, איבער דעם צער פון אליידענדען גוף" — — —

און איך ווער ווייט אין די וועגען זיך טראגען, דעם שווערן לאסט אייף דעם רוקען נעהמען, און שלעפען, דעם פערוואונדעטען קראנקען גוף, אהן סוף, ביזט איך ווער א רפואה צוואמען פארן גוף און נשמה געפינען!

און דו זיי גליקלעך מיין קינד!!! — — — — — —

ליבוי 1921.

אין א פעסימיסמישער שעה!

איך וואָלט זיך, אין די הימלען טראָגן,
איך האָב שיין דאָ, נישט וואָס צוזאָגן,
מיר איז איינג שיין, דאָ געוואָרן! — — — — — —
מוט און האָפנונג, אלץ פערלאָרן! — — — — —

עס איז מיין הארץ, פון צער צורונן,
און האָב קיין תירוץ נישט געפונען,
פאר די לעבענס — שאלות פיעל!
וואָס עסט, און פייניגט מיר, אין שטיעל!

איך וויל פון מענשען, לייפן, יאָגן
זאָלען ווינטן מיר פארטראָגן
עס איז פארדאָרבן אלץ און שלעכט!
און ניט געזעהן, אמאָל וואָס רעכט! — — — — —

אין די קעטען פון גלות!

(סצענע לכבוד דער גאולה).

מ. א. וואלפאהרט. **פאר סצענע!**

פערזאנען: (איד. גלות. שטן.)

סצענע: דונקעל בעלויכטעט ווי אין פארהויז איינע בריקעל אויף די נידעריגסטע שטוף זיצט אצבט אדישער טרויעריגער טיפ, מאכט דעם איינדרוק פון א אלטען וואנדערער זיין קאמיגער ערזמער פעקעל ליגט איהם צופוסענ ער שטיצט זיך אויף, זיין וואנדערשטאק.

הינטער די קוליסען קלאגדיר כאר די מוזיק בלייבט אלץ שטילער.

איד! (מיט א טיעף ליידענדעם טאהן האלט זיך ווי ערשראקען אויף, רעדט צו זיך—)

האָ! מיר דוכט או מען זינגט! גיבט עס נאך געזאנג? גיבט עס נאך אויף די טרויעריגע גרויזאמע ערד, הילכיגע קלאנגען פון עפעס א צייכען פון לעבען פון לוסט? — — ניין! ניין! עס איז אַ שטילער ווינד פון קאלטען בית-עלמן געקומען, און טרויעריגע נגונים, און שווארצע נביאות, פון חרבן, פערטראגען, (ליט) דאָס לעצטע קלאג-ליעד פון מיין פאָלק מיט זיך געבראכט, פון צער און וויטאָג און יאוש, און מבול.

קיין טרייסט; קיין געזאנג! עס האָבען שטיינער וייערע הערצער פאר וויטאָג צובראָכען, און וויינען און קלאָגען אייף גאָטעס גזר דין.

עס האָבען הימלען פאר בושה און חרפה זיך געשפאָלטען, און האָבען די זינדיגע מענשען געצייגט, ווי עס קלאָגען אפילו די מלאכים צו גאָט, און עס איז שיין דער מלאך פון טייט אייף דער ערד אראָב געניטערט, אייסצולעשען דאָס לעצטע ליכט! דאָס לעצטע קנייטעל אין די אידישע נשמה אויסצולעשען! און דאָס לעצטע אידישע קינד, און איהם, זיין גלייבען, און האָפנונג צושטערן, אָבער אַלץ נישט קיין טענער פון טרייסט; האָפנונג! לעבען! פאר׳ן אידישען פאָלק! (גאנץ קורצע פויזע).

(רואיגער מיט א ביטערע איראני) אַ איינזאַמער אַלענדער בין איך פון גאָט אַנטלאָפען, און אַרוים אין דער וועלט וואַנדערן! נדבות קלייבען, בעטלען פון טיער צו טיער, פון שוועל צו שוועל! אפשר וועט זיך ווער געפינען, וואָס וועט אַ טרער פון זיין אייג! אַ קרעכטץ פון זיין קאַלטע פאַרשטיינערטע האַרץ, פאַר דעם אַלטען, ישראלי'ק שיינקען, און מען האָט מיך דאָס לעצטע העמד פון לייב געריסען,! דאָס לעצטע קינד פון מיינע קניע געריבט! מערדעריש עס געשאָכטען און דאָס וואַרימע בלוט צו שאַנדע געמאַכט, וואו איך געה! וואו איך קום! און זוך אַ שטיין פאַר מיין מידען חאַנדער-קאָפּ אָבשפאַרן, טרייבט מען מיך ווי אַ זינדיגען אַרוים, דען זינט איך האָב מיין היים פערלאָרען; האָב איך נאָך קיין צודעק! קיין דאַך, נישט געזעהן! דער אַלטער העלד דער אַלטער גיבור האָט זיין גבורה פערלאָרען און וואַנדערט ווי אַ שטן טאָג ווי נאַכט און זוכט אַ אָרט אַ היים! אַ הויז, ווי אַלע מענשען אייף דער וועלט. און וועלגערט זיך צוזאַמען מיטן קנעכט אייף פרעמדע בריקלעך, פרעמדע שוועלען אום! (איך בלייבט פערזונגען אין מחשבות זינגט אַ טרויעריגע ליעד)

(עס הערט זיך אַ קלינגען פון קעטען פון אייזענס עס באַווייזט זיך פון הויז דער גלות אַ הייכע דיקע פערזאָן באַפּאַנצירט ווי אַ קריגער מיט כלי זיין מיט קעטען, מיט שטריק און וואַפען אַלערליי)

ג ל ו ת! איך בין די אייזערנע אינקוויזיציע פון דיינע אבות! דער שפיציגער מויער פעסטער צוים פון דיין „געטהא" איך ליעב שקלאַווען, קנעכט בלבולים, און בלוט! וויל דאָס איז מיין נאַהרונג מיין חיות, וועלכע טרייבט מיר צום לעבן און טעטיג צו זיין.

אַלע מלכים פון דער וועלט! אַלע פעלקער פון דער וועלט! די גרעסטע ממשלה פון דער ערד, אַלץ וואָס עס לעבט! אַלץ וואָס באַוועגט זיך! אַלע כחות פון דער נאַטור האָבען מיך, צו דיר געשיקט, און באַפאָהלען, ווי אַ זינדיגען! ווי אַ פערשאָלטענעם

פון גאָט און זיין גבורה נִישט פון אייג דִיר אָבצולאָזען, און שרִיט אויף שרִיט הִיר נאָכצוגיין, און דיין גוף! דיין גוף! אִין קעטען צושמִיעדען קלאָג ליעדער זינגסטו! דו שעלטסט דִי ערד אייף וועלדו ווייגסט, אִיך וועל דִיר ווִי א זִינדִיגען קנעכט בִּינדען און דעם לעצטען פונק טעטִיגקייט, לעבען כּאָ דִיר נעהמען שטִיל! שטום; קיין וואָרט וויל אִיך פון דִיר הערען! דען אִיך בִּין, פון אייזען און מִיר רִירט נִישט קיין טרערן קיין געוויין!

דו וועסט אייבִּיג בּיי פרעמדען אין קנעכטשאַפט זיין, אִיך וועל דִיר הִיטען אזוי לאַנג בִּיזט דו וועסט מעהר קיין תקומה נִישט האָבען אופצושטיין, זִיך צודערמאָהנען אז דו האָסט א מאָל א היים געהאַט, אז דו האָסט אמאָל פריי געלעבט (שנעל ווארפט אייף איהם די קעטען ארויף) און יעצט בִּיזטו בּיי מִיר אין רשות (אב)

א י ד! שיין 2 טויזענד יאָהר, ווי איך בין אין קעטען געשמידט, (רייסט פון זיך די קעטען) אִין שטריק ווי א געפייניגטע שקלאָווע געבונדען — אין שווערע אייזערנע קעטען פון גלות דאָס הייפעלע יודען געוואָרפען, און איבער ימים און טייכען צוזייט און צושפרייט, און איבעראָל וואו ער גייט, וואו ער שטייט, קלינגען איהם די קעטען נאָך, אָה! וויפיעל שלאָפלאָזע פינסטערע נעכט, האָב איך געוויינט און געקלאָגט (פרובט רייסען די קעטען) און פון זיך די אייבּיג אלטע עבדות געריסען, איך האָב געוואָלט, פריי די שטריק אראונטער ווארפען, און גיין מיין אלטע היימאַט זוכען, אָבער צו שוואך איז דאָס הארץ געוועזען! און נאָך צוויייניג דער ווילען געוועזען — — איך האָב געשריען, און געבעטען, נאָך הילף, און קיינער האָט מיין ביטער געשריי, נישט געהערט, (עס ווערט פינסטער)

(עס ערשיינט דער שטן אין שווארצען געהילט אנישט ערקענבארע פּערזאָן — שפעטער עהנליך ווי א טייוול, ער לאכט אלץ ציניש, ווען ער רעדט)

(זינגט א ליד הינטער די קוליסען)

דו ליבעס קינד, קום געה, מיט מיר,
גאר שיינע שפיעלע׳ שפיל איך מיט דיר,
מאנך בונטע בלומען, זינד אן דעם שטראנד,
מיינע מוטער האט, מאנך גילדען געוואנד!
„געטע"

שטן! ענדליך האָב איך מיין ציעל ערדרייכט, וואו איך בין געקומען, וועמען איך האָב געטראָפען, האָב איך פון דיר געפרעגט, און ענדליך האָט מיר ג׳ געהאָלפען און האָב דיר געפונען, נו נאָט איך שלום! (גיבט איהם די לאפע)

איד! ווער ביסטו און ווי איז דיין נאָמען?

שטן! איך האָב נישט קיין נאָמען, איך בין אַלעס: אַלע פייערן, אַלע וואַסערן, אַלע ווינטען, אַלע הימלען! „די גאַנצע ערד געהערט נאָר אָן מיר איינעם, און אַלע וואָס לעבען אויף איהר, זייען ביי מיר אין רשות, און זיינען מיינע קינדער און געהאָרכען מיינע רייד! ביי יעדען איינציגען אין הארצן ליגט א שטיק פון מיר! (אליין בין איך שטאַרקער פון ג׳ און זינדיגער פון מענשען) (ציניש) „איך האַנדעל מיט נשמות! און ווער עס פאַרקויפט אָן מיר זיין נשמה, דער האָט אַלעס גוטע, אַלעס שעהנע, דער, רעגירט אויף דער וועלט! קום, פאַרקויף דיין נשמה אָן מיר, ווער איך דיר די שיינקייט פון דער ערד צייגען!... קום ווארף אַוועק דיינע אַלטע פאַרפוילטע בגדים. דיינע אָנגעוואַקסענע מרה-שחורה׳דיגע מאַך פון דיין פנים, און לעב אויף, קום איך ווער דיר מיט מיין כח און מיין כישוף, די אייגען עפנען. און דו וועסט דערזעהן פאַר זיך די שיינקייט פון הימעל, פון גאָטס פראַכט, דאָ אויף די ערד — — הער אויף צו זינגען דיינע קדיש נגנים! דיינע איכה-קלאָגען, און קום מיט מיר, צו אזא וועלט, וועלכע עס פאַרהילכט מיט נגנים פון לוסט! שיינקייט! (ריימט אים איין אסור) קום! איך ווער דיר דעם פאַרהאַנג לייז ציהען, פון דעם גן עדן התחתון, פון וועלכע גאָט אַליין לאָזט דאָרט קיינעם נישט אריין. פאַר מיר אָבער איז אַלעס פריי!

מִיט מִיר קענסט דוּ אִיבּעראַל קוּמען, און פון אַלעס הנאה האָבּען, ווייל פאַר מִיר האָבּען אַלע דרך ארץ! אַפילוּ דִי מלאכים, דִי משרתים, וואָס שטייען בּיין טיער און לאָזען קיין אַנדערן דאָרט נישט צוּקום מִיט מִיר! אִיךְ וועל דִיר דיין גייסט היילען! בּיי דִיר אִיז דִי נשמה קראַנק! און אִיךְ האָבּ דִיר דִי רפואה געבּראַכט! און מִיט מיין רפואה! וועסט דוּ דעם שווערסטען לאַסט פון זִיךְ בּאַפרייען! אַלע פעלקער ווערן פאַר דִי דרך-ארץ האָבּען! אִיבּעראַל וועסט דוּ אייבּען-אָן זיין! ווייל דער פייער פון מיין גייסט אִיז שטארקער פון אַלעס! און רעאַגִירט אִיבּער אַלעמען! (ער פערשווינדעט)

אִיד! יאַ דוּ אַליין ישראליִק, האָסט דיין זעעל, דעם טייוועל פאַרקייפט! דוּ אַליין האָסט זִיךְ אִין דִי קעטען פון גלות געוואָרפען, פון גאָט אַנטלאָפען, דיין תורה פאַרגעסען, און צוּ פרעמדע געטער צוּ פרעמדע תורה׳ס! צוּ פרעמדע זיטען זִיךְ געקעהרט!

דוּ! אִיבּער דיין נאַרִישען געלד און גאָלד! האָסט דעם אמת געפעלשט, און זִיךְ אַפאַלשע מאַסקע אייפגעצויגן, און פון יתומים און אַלמנות געריבּט, דוּ אַליין האָסט דיין הייכען שטאָלצען אִידִיאַל צוּשמעטערט, און אייף דעם שטעל זִיךְ אַגאָלדענעם קאַלבּ אויפגעשטעלט, און געהאַלוט און געקוּשט, און געבּוקט זִיךְ צוּ אִיהם, אִין דִי בּלִינדע לִיעבּע און שִיכּרות פון דיין נאַרִישען געלד, און גאָלד, האָסטוּ אָהן דיין לִיכטִיגע פרייע היים, פערגעסען, פאַר כּבוד און זִילבּער, דיין מענש! דיין נשמה! דיין האָפנונג! פאַרקייפט, און דוּ שפִירסט נִיט, ווִי עס ווערקט דִיר, דִי שטרִיק פון דיין גלות, בִּיז עס וועט אִין אַ טאָג, דער ענדע פון דיין עקזִיסטענץ קוּמען....

אָ מיין אָרִים פאָלק! אִיךְ האָבּ דאָס גאַנצע האָרץ, פאַר אייךְ צוּגאָסען! דאָס לעצטע לִיעד פון האָפנונג, אייךְ געזונגען, דאָס לעצפעראבּל׳טע סטרונע, פון מיין איינזאַמע האַרפע צוּרִיסען! דאָס

לעצטע מנחה צו גאט געשיקט! און קיין טרייסט! קיין ישועה (דאס ליכט ווערט פארלאשען) (הייבט זיך אויף) און יעצט! ביי וועמען זאל איך בעטען פֿאר דאס פאלק ישראל? ביי די הימלען! ביי די שטערן! ביי די זון! ביי דעם גאט וואס זיצט אין זיי! אז אלעס איז פון מיר פארלאשען, חשך! פינסטער! דער נביא האט מיך מיט זיין בייזע קללה געטראפען, - - - - - - - - - - -

און אבגעטאהן, איז דאס גאנצע ליכט, פון מיר געווארען, און אגעבונדענער אין קעטען, ליג איך יעצט אייסגעשפייגען, פון גאט, מענש, און וועלט אהנע האפנונג. אהן א צוקונפט נאך א טראפען ליכט, (פאלט זיצענד אויפן בריקעל אין יאוש) עס גוס'סט מיין פאלק — —

(דורך פענסטער הייבט אן אריין שיינען די לבנה הינטער די קוליסען קלאוויר התקוה געזאנג)·

איד! (האפט זיך ווי פון שלאף אויף, גאנץ לויט בייגט אין פענסטער) הא! עס שיינט די לבנה, דאס איז די זעלבע לבנה, וואס האט פריי, די גאנצע פינסטערניש, באלייכט, פאר אלע פעלקער אין דער וועלט געשיינט! נור פאר מיר איינעם, פאר מיר איינזאמע פאלק ישראל, איז זי פינסטער, פארלאשען, א בלאסע, א צושראקענע געוועזען!

איך האב אין די לענגסטע נעכט, איבער בא"ג און טהאל געוואנדערט, און איין פרייען שטיין, פאר מיין מידען קאפ געזוכט, און מיט די לעצטע כחות נאך ליכט געשריען, איך האב מיין אלטע היים געזוכט, איך האב איהר דעם וועג געבעטען צייגען--און זי האט זיך אבלאסע הינטער א וואלקען, פארגנבט פון מיר!

איך האב אזוי געביינגט, איך האב אזוי געהלשט, נאך א קאפ ליכט! א טראפען פון איהר שאין, מיין פינסטערע נשמה צו באלייכטען (צייגט מיט פרייד) און יעצט! יעצט! איז זי מיט דעם זעלבען שטייכעל, מיט דאס זעלבע ליכט, צו מיר, צו מיין וואנדער פינסטערניש געקומען— —

(צום המון) „אין די פינסטערע גוסס'דיגע נשמה פון אידען, האט זיך א קאפ ליכטיגקייט, באוויזען (התקוה) עפעס הער איך א געטליכע שטימע פון גליקליכע בשורת (עפענט די פערבלוטעטע הארץ) „און אזוי רייס איך די בלוטיגע נביאות פון די פערשמאכטע הארץ ארויס, און שמיים עס פאר די גאנצע וועלט הינוים! זאל מען מיך מיט טייטע קללות שעלטען! זאך מען מיך, מיט שטיינער נאך ווארפען! און איך ערשיין אימער צו מיין פאלק, מיט בלוטיגע טרערען, און אפענע וואונדען, דען שטיינער האבען שיין איך וייערע הערצער פאר וייטאג צובראכען! גענוג שיין צו זיטצען אין די קייטען, פון גלות. און זיך בוקען צום גאלדענעם קאלב, גענוג שיין דעם פנים פון שאנדע פערדעקען, און ארויס, מיט נצחון און זיעג!

איא! עס איז די העכסטע צייט, וואו איך שוואכע געפייניגטע שקלאווע, זאל מיט די לעצטע קרעפטען די שווערע שטריק, פון מיינע אקסעל באפרייען, גאט מיט מיר! (רייסט די קעטען מיט כח) ווי זיעס איז מיך דער טויט, ווי שעהן! ווי ליעב איז מיך דער טויט פון מסירת נפש, אין קאמף מיט די קעטען צו שטארבען — — —

אייב אין שלאכט, בין איך מיט דאס לעצטע טראפען קראפט בערייט, זאל מיין בלוט, אין נצחון פון די קעטען זיך שוויינקען, אין רוישיגען קאמף, ווי א העלד מיט זיין וואפען וויל איך שטארבען, דאס לעצטע ווארט אויף מיינע ליפען, איז „גאט און פאלק" (פילד) — — — און ווען ניט, זאל איך די קעטען אמאל צורייסען! און מיין איינציגען קראנקען קינד נעהמען, און אין מיין אלטע היימאט וואנדערן, דארט צו דער ערד ווער איך קניען, דאס שטייב, און זאמד, מיט מיינע טרערען בעגיסען, און צונעהמען די צובראכענע חורבה, פאר א פונדאמענט פיר שטאלצע הייזער, אין ירושלים (רייסט די קעטען) נאר פריהער מוז איך די קעטען צורייסען, און פאר אלע פעלקער אין דער וועלט, מיין כח און ווילן, צייגען!

באפרייען פון זיך דעם יאָך. וועלכע לאָזט מיך נישט צו, צו דאָס וואָס איך בין אָנגעבאָרען! און צו דאָס וואָס איך געהער. • • •
(ווייסט נאָך שטארקער די קעטען) די גרויזאמע קייטן, וואָס האָבען העלדען, שונאים, אויף מיך פון טויזענדער יאָהרען געוואָרפען; און וואָס שווערער די קעטען אלץ גרעסער דער קאמף (ווייסט נאָך שטארקער)
גרויזאמער קאמף מיט די קייטען ,גאָט און פאָלק' פאָלק און לאַנד (רייסט צורייטע

פאָרהאָנג!

(גלייך פאָרהאנג ווידער אויף)

א י ד! איאָ מיין פאָלק! ווילסטו דיין צוקונפט זעהן, ווילסטו פון דאָס גליקליכע פרייע לעבען געניסען, מיט דאָס לעצטע ביסעל קראפט, וואָס דו נאָך האָסט! מיט דעם לעצטען אָדער, וואָס שלאָגט, אין דיין יודיש הארץ נאָך — שטיי אויף פון דיין לאַנגען שלאָף, און צוריים די קעטען פון גלות.

ישראל! קיין אייניציגער וועט דיין ערלייזער נישט זיין! ווען די אליין וועסט ניט מיט דיין אייגענעם כח, און לעצטע ביסעל גבורה, העלדיש, מוטהיג די פרייהייט ערקעמפן. ניט זוך קיין ישועות ביי פרעמדען! דער ענטגילטיגער נצחון, ליגט ביי דיר אין די הענד!

(עס באווייזט זיך פון איין זייט דער „שטן" פון דער אנדערער זייט דער „גלות" עס זאָגט דער „שטן" צום „גלות" א פנים אז דאָס געפייניגט -- אידיש פאָלק, האָט אונז ביידען באזיגט! איז שטארקער פון אונז!

פאָרהאָנג!

ליבוי 1916. אָנמערקונג פון אווטאָר.
אופיהרען „אין די קייטען פון גלות"
אויף דער ביהנע, אהן מיין ערלויבנים
איז שטרענג פערבאטען.

קוים אנטלאָפן.

(א צוזאמענשטעלס פון א „איד אמחור" ניט ווייטעס א קרוב „אינגען פאָנט" — — — —

(הומאר) מ. א. וואָלפּאַהרט.

מיין אמת'ר נאָמען, איז, אט ווי איהר קוקט מיך אָן אליין, משה ראָזענפעלד! וועט איהר אפשר וועלן וויסן מיין משפחה — מיין יחוס — פון וואנעט אנגעבאָרענער — און וואו בין איך אנכתב — וואו האָב איך פריהער געוויינט — איידער איך בין אהערצו געקומען — אָדער ווי רופט מען מיין טאַטן — מיין מאַמן — וואָרום אקשיה איוף אמעשה, בשעת מען ציינט אַ אידן אַ פינגער, וויל ער תיכף האָבן די קאָפּ. . . . מוז איך אייך מוהיר און מודיע זיין לכתחילה — אז דאָס איז גאָר ניט אייער באָבעס עסק! מען רופט מיך משה ראָזענפעלד פון מיין ברית אָן; און אַ עק מיט די שטיוועל — — אט אשטייגער נעמט מיר — איך קריך עפּעס אסך אין אייערע עסקים — ניט איך פרעג ביי אייך — און ניט פרעגט איהר ביי מיר — — — מיינע געשעפטען וואָס זייען? זעהט איהר דאָס איז שוין יאָ עפּעס א שאלה — וואָרום דאָרטן וואו עס קעהרט זיך אָן, ביי אַ אידן מיט פרנסה — דאָרט איז שוין יאָ כדי צו צו ריידען — — נאָר דער תירוץ איז, אז מיין פרנסה, איז ניט קיין בעשטענדיגע. איך לויף אָרום צוהיצט, איבער די גרייסע קאָבעדיגע גאַסטען פון שטאָדט, מעקלען, חאַפּן, לייען, וועקסלען, שווינדלען — פּראָצענטן — קאָמיסיעס, בערזעס, היין הער, א צוקוקער ווי מען זאָגט, „אַ פרייער צוהערער" ווי מען רופט עס — למשל שטייען 2 סוחרים און האנדלען אַ וואַגאָן תבואה — לויף איך תיכף אונטער און חאַפּ אונטער אַ אייער, און אפן לשון פּאַרשטייט איהר בין איך, אייך ניט געפאַלען, העלף איך איינטעהנענען דעם צד וואו עס פּאַסט מיר בעסער צו מערכה — און אז דער

געשעפטל ווערט, האפּ איך מיין קאָמיסיעלע. אכלל — אָדער אייניגע גילדן קאָמיסיע — אָדער אועטץ אין זייט — פארן מישן זיך דאָרטן וואו מען האָט מיר ניט באַשטעלט —

און מיינט איהר אַוודאי אַז איך באַקלאָג מיר חלילה — חס ושלום — ניין — אָט איך רייד דאָס גלאַט אַזוי — אָט אַנטקעגען דעם טאַקע — ווי זאָגט מען עס —

אַהיינט איז דעם טאָג געווען, אָט אַזוי ווי אין א גיהנם, און אַז איהר מעסט נאָך דורך די שטאָדט, ווי גרויס זי איז. 3 מאל אין דער לייג—און 4 מאל אין דער ברייט — ווארום די הויפטזאַך איז דאָך ביי אונזער געשעפט — דער „מארשירן” און דעם צולייגן אַ אייער — איהר פאַרשטייט די פרנסה ליגט אין אייער — און הארכען — טו וואו פאַרפאַרט איר ניט תיכף ומיד ווי איהר קומט אַהיים באַנאַכט מיער — אייב נישט אין בעט אַריין — און גך הוי — אַביסל אַדרעסל געטאָן — עהע מען קלאַפּט אין לאַדן אוודאי אבעל חוב — צו מיינע אנשיקעניש! — און מאַך מיר טאַקע לכתחילה, ווי ניט מיר מיינט מען עס, — און דריי מיר מחילה איבער אויף דער 2-טער זייט און שלאָף ווייטער. אבער קענט איהר דען אַזוי לאַנג רוהען אַז מען קלאַפּט נישט פאַרקיינעם געראַכט ווי אויף אַ שרפה — און נישט ווילנדיג בין איך מיר מוחל, און מטריח פון מיין כבוד וועגן, און שפּרינג ווי א אונטערגעשאסענער מחילה אין די גאַטקעס אַרויס, עפענען —

ווער קלאַפּט דא פרעג איך —

איך הער מען ענטפערט — אַ קרוב! אַ אורח! זייט אַזוי גוט פעטער עפענט!

טפו — נייע קרובים מיט ושאבעם, אייף מיינע קעפּ, אין מיטן חצות — — טהו איך מיר א טראַכט — נאר לאמיר טאַקע אַ טראַכט געבן, צוריקריידנדיג וויבאַלד אַז אַ קרוב, אַ גאַסט,, און

מסתמה פון דער ווייבס צד (מיין ווייבס, קרובים זיינען היילע מיליאנערן) איז - דאך - רעכט - אז - מען - קען אמאל חאפן - איינִיגע רובל — אבער א הלואה'לע דאך געווִיס —

אִיהר הערט „אַז דער אייבערשטער ווִיל אמאל העלפען א מענשען, שִיקט ער אִיהם אַרונטער אִין מִיטן נאַכט — די ישועה" ווארום ווִי זאגט מען „הנה לא ינום ולא יישן" אַז דער אויבערשטער ווִיל, ווערסטו געהאָלפען —

אִיך עפן די טִיר, אִיך זעה עס לאזט זִיך מִיר אַריין, א שמייבעלדִיגער פאַרשיין מִיט גִילדענע ברִילן, מִיט לאַנגע האר - מִיט א האַנדבייטל אונטערן ארִים - מִיט אַשירעס, מִיט א טשאמאדאן—

אִיך לאַד גלייך איין מיין אורח ווייטער — נעהם צו פון אִים דעם מאַנטל — און וועק אויף באַלד מיין פלונת'טע מִיט דער עלסטער טאכטער — און רוים איין בשעת מעשה, דער ווייב א סוד אִין אייער, אַז דער לעבעדִיגער מענש קען גאר נִיט ווִיסען.

„ווער עס קלאַפּט ביי אִיהם אן, אמאל אין לאדן, אין מיטן דער נאכט" געמיינט דאכט זי א בעל חוב, עס עקט זִיך די וועלט עס לאזט זִיך דִיר גאר אַריין, פון „פאיעזד" אַ גאַסט — אַ קרוב — מִיט גִילדערנע ברִילן מיט א האנטבייטל — וואס דאס וואלט איך תיכף געשווארן -- אַז דאס איז שיין קיין קבצן נִישט -- ווארום אויף וועלכע צרות שלעפּט מִיט זִיך א דלפן א האַנטבייטעל? -- צו שלעפען זיינע „עניות" -- -- --

מילא -- מען האט געשטעלט דעם סאַמאוואר זיך אויסגעזעצט אַרום טִיש -- און אנגעהייבן פראַווען דעם „סדר" פון אנפאַנג אן, לכבוד דעם גאַסט וועגן -- און נאך אסך פלאנטערן, און אופמישען, באבעס מִיט זיידעס, מִיט פעטערס, מִיט מומעס, פון קבר -- אִיז אַרויסגעשוואומען אַז ער לוי נאחמאנזאהן, דאס הייסט מִיט די גִילדערנע ברִילן -- אִיז מיין ווייבס א לייבלִיכער

גלידשוועסטערקינד -- דאס הייסט אפילו ווי מיין ווייב רעכענט עס איים נאך בעסער -- ארביעי בחמישי -- -- --

און אזוי ווי איך בין א מענש וואס קען לאנג פיעל אין זיך, נישט האלטן, טהו איך איהם גלייך א פרעג, „רב יונגער מאן" און מיט וואס באשעפטיגט איהר אייך? -- -- --

איך, זאגט ער בין פאעט!

דאס הייסט אויפריכטיג -- א שרייבער, וואס שרויבט ליעדער און פאעזיע! א שריפטשטעלער הייסט דאס! וואס באשעפטיגט זיך מיטן שאפן ליטעראטור -- -- --

און באלד הייבט ער מיר אן צו ערקרלערען -- וואס איז דאס אויינס ליטעראטור -- און הייבט מיר אן האקן א גאנצע מגילה מיט א צעטל, פון זיינע מאדנע מינו מגושמ'דיגע מעשות, ערצעהלונגען נאוועלן, פאעמעס, דראמעס, שטימונגן, אז עס קריכט מיר אפילו נישט אין לינקן אייער. איך וויל שלאפען אז איך חלש — עס קלייעט זיך מיר די אייגען, ווי אייף להכעים — א גאנצע טאג געפלויגן ווי א רוח, געדארפט שאפן, אייניגע וועקסעלער געמיינט אז די גאל פלאצט — איך האלט מיר קוים אייף די פיס — און ער דער תכשיט קוועלט זיך אן פון זיינע מיני אויסגעטראכטע באבע מעשות — אז עס לעכערט מיר דער מח —

נאר „אלאקאמאטיוו" קענט איהר איינהאלטן — אזוי קענט איהר איהם אבשטעלן — ער האלט אין איין מאכן מיט די הענד ווי א מאשין, רעדט מיט אימפעט -- און זעהט נישט וואס ארום אים טהוט זיך. און פרוב איך אים, נור אין עפעס, אבהאקען -- חאפט ער מיר אין פאראויס איים -- אט -- אט -- באלד -- איך ענדיג שיין -- איהר וועט הערן דעם סוף -- ווי עס קלינגט -- איהר וועט זיך שפעטער דינגען -- שפעטער קריטיקירן --

זאל איך אזוי וויסן פון מיינע חובות ווי איך וויל זיך דינגען

מיט דעם נגע -- איך וויל שלאפן אַז איך שטאַרב -- -- -- -- איך גיי פון געדולד אַרויס. און זאָג איהם טאקע אייף אַמאָל האלב מיט כּעס -- אַט איך האלט גאָר נישט, פון די ליטעראַטור ווי איהר רופט עס -- אַט אַשטייגער וואָס גייט עס מיר, אזא אידן ווי איך, מיט אַ ווייב -- מיט קינדער -- מיט צרות -- אָן -- למשל ווי איהר זאָגט אז דער ווינטער שטיפט מיט די איינזאמע בלום.

ווי די בלאַסע טרויעריגע לבנה שווימט דורך די דונקל גראָע וואָלקענס מיט יאוש — — ווי די פייגעלעך זינגען שירה — צו אַהעכערן כּח זווי די לבנה וואַרפט איר שפּיגל איר גלאַנץ אייפן שטילען פליסענדן טייכל, אָדער כרומה נאָך אַזעלכע טייערע זאכן ווי האַרץ, נשמה, גייסט, זימבאַליק, מוזעס, אַזעלכע ווערטער וועלכער קיינער פרעגט ביי אייך גאָר ניט ווי מען זאָל זי אָנרופן.... וואָס קעהרט זיך מיט מיר אן און מיט נאָך אַזיינע טויזענד אידן ווי איך — מיט אייער גאַנצן „שטורם און דראנג“ — מיט אייערע יונגענד שטימונגען — מיט אייערע ערנסטע העפּאכען — און מיט אייערע אייפלאגעס פון וואס איהר שמאקעוועט זיך אזוי' און לעגט אייערע פינגער — עס אז מער ניט אבזיון פאר זיך אליין כ'לעבן — דאכט זיך גרייסע מענשן קיין עין הרע — און מאכן זיך אזוי נאריש — פע — פאסקודנע — אנארישע וועלט —! הערט איר — און מעד ווי דאס האב איך פאר מיין מויל נישט געדארפט ברייגגן — איך האב געמיינט אז דער פאעט שלינגט מיר איין מיטן קאפ — געוואלד סטייטש — ווי קען מען דאס אזוי „ראה“ זיין און אזוי אזיאטיש דיינקען — 20 טער יאהר הונטערט שרייט ער אין איין קול — היינט גיי טרעף וואס ער מיינט דער פילאזאף — איך האב אים חאטש ווי געקיילעט אן אמעסער און אן א ברכה!

ער ווערט אביסינקע רוהיגער — אטהיסט אב מיט אויפץ, און נעמט זיך רוהיגערהייד צו מיינע יאהרען, און הייבט מיר ווי-

טער אן צו ערקלערן, אז איך בין לחלוטין, ולחלוטין, ממש אינגאנצן ווייטער ניט גערעכט, מיט מיין מיינונג, (אידעע — רופט ער עס) און הייבט מיר אן אוועקצולייגן אריי מיט נעמען פון שריפשטעלערס מיט מינו נעהמען פון פארזעהנישען, מיט פאמיליעס פון פילאסאפן, דיינקער, דיכטער, שרייבער, זשורנאליסטן, פאעטן, קינסטלער, אכלל — ווייטער מיט אריי נאוועלן, מאנאלאגן, פאעמעס, דראמעס און סקיצן או איך ווער נישט פאר קיין מענשען גערעכט א צוזעטצטער איך חלש שלאפן — איך גיי אוים פון מיינע כחות — און ער — — רעדט ווייטער!

ער פארעט — ער שוויצט — ער שטעלט זיך אנידער — ער וועטצט זיך אהין — מאכט מיט די פינגער — באמקעט אונטער מיטן פוס, (דעקלאמאטיאן רופט ער עס) אפח הדיבור — אזוי ווי א מיל — איך וואלט אים שוין מוחל זיין זיינע הלואת, מים זיינע טוב״ת — זאל ער זיך נור אבצעפענען פון מיר דער נגע — ער עסט דאך מיר אויף אלעבעדיגן געוואלד — ווי קען מען דאס האבן אזא הארץ צוזעהן — ווי יענער שטארבט שלאפען — און נאך צו האבן א כח, מיר צוציען פארן וועסטלקנאפ און פארן ארבעל איך זאל זיך א קארשט גוט איינהערן, זיינע באבע מעשות, און איך זאל חלילה א ווארט נישט פארפעלן —

רבש׳ע! ווילסטו שטראפן דיינע רשעים אייף יענער וועלט — לאז זיי אריין צו ווישען א סטאדע פאעטן ווי לוי נאחמאנזאהן — ניט קיין אויסגעשלאפענע....... נאר רעדט צו די וואנד, אז ער האלט אייך, אין איין ארויסנעמען און אייפצוויקלען אלטע פארזשאווערטע צייטונגען, טעלעגראמעס, פון משושלח׳ס יאהרן, וואו דארטן שטייט געזאגט אייף אים, די בעסטע קריטיק — אז ער איז א טאלאנט — א נביא גאר — איר הערט לוי נאחמאנזאן א נביא — — — ווי גע-

פעהלט איך דאס? הא? און אקש"י איף א מעשה — ווער קען ויסן אין וועלכע פעללן עס גייען ארום די „ל"ו ניקעס" איף דער זינדיגער ערד! - - - - - - - - - - - - - - - - - -

עס שלאגט מיר ביסלעכוויז דורך א קאלטער שוויס און אזוי ווי איך בין ניט פאר איך געדאכט -- נישט נאר גאנץ איף מיין געזונד, פיהל איך ווי אט פאל איך אהאלב פערחלש'טער איפן טיש, און ווי דורכן חלום מערק איך, ווי דער פנע ציהט מיך לייכט פארן ארבעל -- אט איך ענדיג שיין -- אט איך ענדיג שיין, -- -- -- -- -- איהר הערט ווי עס קלינגט דער סוף! -- -- -- -- -- -- און אזוי. ענדיג איך שיין דעם היינטיגן טאג, מיט שלאפן בלייבן איפן הארטן טיש פאר זיסקייט פון ויינע פאעזיע -- -- -- --

קיין גרייסער פסיחאלאג -- מוז איך איך דעם אמת זאגן בין איך קיינמאל ניט געווען נאר דאס פארשטיי איך -- אז דער לעבעדיגער מענש איז געגליכן צו אווערטל וואס איר קאנט אים ביגן אהין און אהער -- אט איך אליין -- איף מארגן אין דער פריה -- ווען לוי נאחמאנזאהן, דאס הייסט מיט די גילדענע ברילן און מיטן געפיקעוועטן היינדבייטל פול מיט פאעזיע, האט זיך אלאז געגעבן, צו מיר אין עסשטוב א אבגעזויפטער -- א אייסגעקאמטער -- א פריש אבגעצוואגענער -- און א געוואשענער -- שיין א אויסגערוהטער און מיר אבגעגעבן זיין פריינדליכן ברייטן „גוט מארגען" בין איך באלד געווארן א אנדער מענש, און האב לחלוטין פארגעסן פון זיין נעכטענאווענדיגע ווערטשערע -- -- -- -- און א קשיה איף א מעשה, עס איז רעכט אז מען זאל א זאנעם נעמען ריכטיג איפן ציטבל קען מען הייבן א פאר גראשען-ווארום וואס קעהרט זיך אן פאעזיע -- צו אהלואה'לע -- א אייגענער מענש אקרוב -- און א אורח -- פארפאהרן צו מיר -- אין מיטן נאכט -- ווער קאן ויסען מיר האבן אבגעגעסן פרישטיק מיט מזל -- האבן מיר זיך געלאזט גיין אין גאס אריין, וואו די לופט איז עפעס פרייער--

מען קען זיך מעהרער אויסריידן, מיר גיען און איך האלט מיט אים שוין באלד איף אדרך -- ד"ה איך וויל אים געבן אנצוהערעניש או איך בין גראדע -- היינט -- א ניצרך -- עפעס איף א קלענערע הלואה'לע -- -- -- -- הערט וואס האט פאסירט -- -- -- -- -- מיין יונגער מאן הוסט זיך בהרחוהדיג אב -- און ווענט זיך צו מיר מיט א שמייכל -- און הייבט אן מיט א גאנצע הקדמה איינלייטונג -- הייסט דאס, ווי ער רופט עס אן -- און דערציילט מיר -- א גאנצע מעשה --

אויי ווי ער מיינט, אין גיבן צו דרוקן, זיינע ווערק.... וועלכע עס וועט האבן אשם איף דער גאנצער וועלט -- איז ער דאס געקומען ביי מיר, צו דעם לייבליכן קרוב, פון דער אייגענער משפחה -- א איד א סוחר -- פון דער גרייסער שטאדט, זיך אייס-העלפען מיט עטליכע רובל איף הוצאות הדפוס -- -- -- --

און ער שווערט מיר או ער וועט מיר אבגעבן מיט פראצענטן איף פראצענטן -- -- --

וועלכע פארבען איך האב בשעת מעשה געקראגן ווען מיינע אייערן האבן דאס דערהערט -- קענט איר אייך אליין מאהלען -- אנס וואס לעבן אונז האט זיך אבגעשטעלט דער טראמוויי און איך האב געמערקט ווי או אהנע וואס צוקלערן טראגן זיך מיינע פים אריף ווי א בליץ איפן טראמוויי און פאשאל -- און אזוי בין איך קוים אנטלאפן פון מיין פאעט -- -- --

נאר א סוחר, בלייבט א סוחר -- ווען דער טראמוויי האט זיך אנגעהייבן רירן -- האב איך באלד, אויי ווי האלב חרטה געקראגן, און זיך געטראכט עס איז אפשר דאך כדאי געווען דאס לעצטע העמד צו פארקייפן, און דעם לעצטע ביינקל צופארזעצן און דאס אוועקלייען איף ספעקולאציע פאר פאעזיע -- -- --

וואס זאגט איר, א שלעכט געשעפט ? ? ? ? ? ? ?

טו תפילה!

(אלעגאריע)

(דעם גרייסן גייסט ד״ר נתן בירנבוים)

דעם גאנצן יוגענד, נאָר געזינדיגט,
אלע תאוה׳ם נאָר געגעבן,
וואָס געזעהן, דאָס גלייך געגאָסן,
ווילד געזייגט, פון זיסן לעבן —

„דאָך שנעל צומאַטערט גיך געבליבן —
עס רינט שוין, פון די בלינדע, אייגן,
ווייס ווי שניי די האָר געוואָרן,
דאַר, די אַקסלען, איינגעצייגן — „

„אייסגערונען, איז זיין כח —
א פוסטער חלל, איז פערבליבן —
נאָר א דינער קנייטל פון נשמה —
הייגען, אין א ווינקעל, איז געבליבן״

דער גרייז קומט דאן, צו גאָט אריין,
תפילות, פאר איהם גיעסן —
די לעצטע טעג, נאָך תשובה טהאָן —
ער קען שוין נישט געניעסן . . .

„צובראָכענער שארבן! וואָס טייג מיר דיין תפילה
ווען שווער זייען דיינע עונות, ווי שטיין!
ווען דיר איז געלייטט שיין, דיין לשון דיין צונג!
ווי קען מען דען הערן, דיין געבעט, און געוויין!

ווען דו ביסט נאָך יונג, ווען מיט גאָלד
איז באַפלאסטערט, דיין וועלט, און דיין וועג
באגייסטער דאן הימליש, און ריין דיינע תפילות,
און א הייליגע תשובה, פארברייננ דיינע טעג....

גע‍היִט וועססטו בלייבן, פון עלטער און שוואכקייט,
דיין זעעל וועט מען קיינמאָל ניט טייטן —
עס וועט גאָט דיר בנשיקה איינשלאָפען, און שיקען
א מחנה מלאכים באגלייטן

„זיי ווערן צו גאָט, דיין נשמה אויפבריינגן,
ווייט, אין דעם שיינעם גן עדן,
און הייליִג דיִר טוליִען, און וויִעגן איִן שכיִנה,
א אייביגער, זיִמבאָל, פון גלייבן״ —

פלאצאטקע 1918.

מיין שמים.

אייביִג, אייביִג, ווער איִך זיִנגען,
כ'האָב מיין מזוע, דאָס געשוואָרן!
דאָס איִז אַטייל, פון מיין נשמה
אייף דעריין, ביִן איִך געבאָרן!

„זאָל מיין שטימע, נאָר בעריִרן!
דוד'ס הארפעס ריינע קלאנגן —
מיינע שטרונעס, ווער איִך וועקען
צו היִמליִש הייליגע געזאנגען״

פון מיין בעכער ליב - געזאנג
וועט גאָטעס נאָמען, רוישיִג לויבען —
מיינע ליִעדער, ווערן קליִנגען
האָפנונגס פול, און גלייבן!

און אייב עס ווערן, שלאנגען קומען —
איִן מיין בעכער, גיפט איינגיסן
און איך ווער זינדיִג זיין, און טרינקען —
פון דעם שלעכטן סם געניסן

דען בעסער, גאָט, נעהם מיך צו!
דעם בעכער איך, נים איס פון מיר —
איך וויל אריינער אָפּפער זיין,
פאר דיין גליקען, און פאר דיר —   סלאבאטקע 1913.

דאָס ליכטל.

(צום אנדענקען מיין יונג פערשטאָרבענעם זעלן-פריינד פסח קראוויטץ ז״ל)

שיין טריי איז דאָס ליכטל, ביין „ברית נאָך געווען —
אין דעם ערסטן טריט פון מיין לעבן —
איר ליכט, איז שיין דאמאָלסט, אעדות געווען —
ווי מען האָט מיר, אנאָמען געגעבן —

א שטענדיגער זיגבאָל, א אייביגער שומר —
באַדינט. מיט איר ליכט אלץ כסדר —
זי האָט מיר באלייכט, אין די פינסטערע וואנדער'ס —
געווירן, דעם וועג מיר, אין חדר —

און אונטער מיין חופה האָט זי שטראַלן געוואָרפען
איהר ברכה, איהר ליכטיגן זעגן —
א אייביגער שליח א טרייער פון שעפער
צו באלייכטן, אין אלערליי וועגן —

דאָס ליכטל דער שומר, טראָגט קיינמאָל ניט אָב,
אייביג ערפילט זי איר פליכט —
אייך ווערד ביי די לייכע, און טרויעריגע נעבט . . .
היט איהם, באוואכט איהם, דאָס ליכט . . . .

„אין פינסטערן שטילן, בית-המדרש, צום יאָהרצייט —
צאַנקט זיך א ליכטל נאָך טראַי —
די נשמה דערמאָהנען פאר א שטענדיגן זוכר!
ווען אלעס, איז לאנג שוין פארביי — —   בערנאסהען 1914.

מיין ענטפער.

עס האָט מיר, יעדערער געלעזען
געפילפּלט זיך, נאָך זיין בעגריף —
גאָר אלץ ניט, אין מיין הארץ געווען —
געשפירט דעם צער, וואס דריקט מיר טיעף!

כ'האָב ניט געוואלט, בלויז ווערטער געבען!
נאָר שטיקער הארץ און שטיקער לעבן;
כ'האָב ניט שורות, אייף פּאַפּיער געקליבן — —
מיט בלוט, מיט פּאַין, האָב איך געשריבן!

פעסט מיר ברידער: פיעל איר ווילט —
צו האָב איך יא צו נישט געפיהלט —
צו ווערט איר יא, צו נישט, פארשטיין
עס רעדט פון מיין איך „פאר זיך אליין".   ליבוי 1921.

אינהאלט פערצייכניס!

בײנקשאפט (שטימונג)
יוגענד־צער (יסורים של אהבה)
ווער איז דער אמת'ער זיווג (ערצעהלונג. ג'מ'א)
האפנונגסלאז! (דעקלאמאטיאן ג'מ'א)
אין אײנזאמען ווינקל (בילד, יוגענדשטריכן)
מײן ערסטע תאוה (בילד, יוגענדשטריכן)
דאָס אנהײב פון באװאוסטזײן (פסיכאָלאָגישע נאָוועלע, יוגענדשטריכן)
צער (אלעגאָריע ג'מ)
אין א פעסימיסטישער שעה (ליעד)
אין די קעטען פון גלות! (זימבאלישע פאלקסדראמא)
קוים אנטלאָפען (הומאר)
ליעדער!

צוליעב געוויסע טעכנישע סיבות, האבען מיר „קוים אנטלאָפען״ געמוסט פארקירצען. אױך פיעל ליעדער וועלכע געהער נאָך צו די זאמלונג, ניט אריינגענומען אין דרוק. אױך איז צוליעב דעם זעלבען טעם געמאכט געוואָרען טעותים אין פיעלע שטעלען ווי ביי פונקטען, קאָמאס, און אנדערע דרוקצייכען א. ז. וו.

„אױף די 30-טע זייט, אױף די 8-טע שורה, נאָך דאָס ווארט „ראזען״ דארף קומען אזא זאץ „דען דורך דעם צער פון דער נשמה, האט אױך דער גוף... די יסורים דערשפירט״.

שטורם און דראַנג: צו האבען אין אלע אידישע בוכהאנדלונגען אין ליבוי, דווינסק, קאָוונע, און ריגא. הויפטפערטרעטער ב. שערעשעווסקי מאריענגאָסס № 6.